

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Pavla Pospíšilová

Právní úprava eutanazie z historické perspektivy
Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní úprava eutanazie z historické perspektivy“ vypracovala samostatně a s použitím veškeré uvedené literatury a zdrojů.

V Olomouci dne 5. prosince 2017

Pavla Pospíšilová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Ondřeji Horákovi, Ph.D. za jeho pomoc, rady, cenné připomínky a odborné konzultace při vedení této diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1. Eutanazie – objasnění pojmu a různé pohledy na ni	8
1.1 Dělení eutanazie	11
1.2 Paliativní péče	13
2. Právní úprava eutanazie na našem území od roku 1918	15
2.1 Recipované trestní zákony	15
2.2 Profesorská osnova z roku 1926	16
2.3 Ministerská unifikační osnova z roku 1937	20
2.4 Trestní zákony z let 1950 a 1961	22
2.5 Osnova trestního zákoníku z let 2004-2006	24
2.6 Návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008	26
2.7 Návrh zákona o důstojné smrti z roku 2016	28
3. Současná právní (ne)úprava eutanazie	32
3.1 Ústavněprávní rovina	32
3.2 Trestněprávní rovina	33
3.3 Zdravotněprávní a občanskoprávní rovina	34
4. Diane Pretty proti Spojenému království	37
5. Argumenty pro a proti legalizaci eutanazie	40
5.1 Argumenty pro legalizaci	40
5.2 Argumenty proti legalizaci	41
6. Moje stanovisko k řešení problému eutanazie a asistované sebevraždy	43
Závěr	46
Seznam použitých zdrojů	49
Abstrakt	54

Seznam použitých zkratek

ČSR	Československá republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Listina základních práv a svobod
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

„Smrt je lékem, který najdeme, kdy chceme,
ale máme ho užívat co nejpозději.“

Molière

Úvod

V této diplomové práci se budu zabývat problematikou eutanazie. Toto téma je nepochybně velice kontroverzní a diskutované nejen ve sféře lékařské, sociologické, náboženské, etické, ale v neposlední řadě také právní. I přes velkou společenskou závažnost tohoto problému není eutanazie nikterak legálně definována a ani se o ní žádný zákon výslovně nezmiňuje. Ve svém díle proto toto téma rozeberu hlouběji. V první kapitole se budu věnovat druhům eutanazie, ve druhé kapitole pak nastíním pohledy na eutanazii, uvedu historické souvislosti a pokusím se přiblížit, jaké byly snahy o její zavedení do českého právního řádu, a to konkrétně od dob první republiky, kdy toto téma bylo velice probíráno předními českými odborníky a profesory pomocí dvou osnov. Mladší z nich, tzv. profesorská osnova byla prvním počinem pro zavedení eutanazie do našeho objektivního práva. Názory a disputace na toto téma byly velmi kvalifikované a na svoji dobu moderní a pokrokové. Není proto divu, že o jedenáct let později z této osnovy bylo čerpáno při návrhu ministerské unifikační osnovy. Další trestní zákony eutanazii neupravovaly, jelikož byly do popředí stavěny jiné hodnoty, ale i to je třeba zmínit. K dalším pokusům o zlegalizování eutanazie pak docházelo až v roce 2004, kdy v návrhu nového trestního zákoníku byla zahrnuta do té doby zcela nová skutková podstata usmrcení na žádost. Ovšem ani tento pokus o zavedení do právního řádu se neseťkal s úspěchem. Rok 2008 se pak z tohoto hlediska stal opět významným. Senátorka Domšová předložila zákon o důstojné smrti, který bude v práci podrobně rozebrán. Mezi nejčerstvější počín z této oblasti pak řadíme poslanceký návrh zákona o důstojné smrti z roku 2016 vzházejícím především od profesora Zlatušky. Tento návrh pak dle mého soudu vyvolal více reakcí, než jeho stejnojmenný předchůdce z roku 2008. Tyto reakce a zajímavé příspěvky z loňského či letošního roku k tomuto tématu pak rozhodně stojí za uvedení, aby si čtenář mohl pročíst všechna fakta a vytvořit si vlastní názor na danou problematiku. Ve třetí kapitole přiblížím, jak si eutanazie a asistovaná sebevražda stojí v současné právní úpravě a která ustanovení můžeme považovat za relevantní pro danou problematiku. Reálný a asi nejznámější soudní spor pak bude zahrnut v této práci. Pro svoji aktuálnost a důležitost je mu věnována čtvrtá kapitola diplomové práce. Následující kapitola pak bude shrnovat nejvýznamnější argumenty zastánců i odpůrců eutanazie. V poslední části

si dovolím shrnout mnou nasbírané informace a navrhnu řešení, jak by se s tímto velmi diskutovaným a přesto stále nedořešeným právním problémem mělo naložit.

1. Eutanazie – objasnění pojmu a různé pohledy na ni

Slovo eutanazie můžeme v dnešní době chápat ve dvou pojetích. Prvním z nich je vnímání eutanazie jako usmrcení na žádost či přání člověka. Eutanazie z druhého pohledu v doslovném překladu z řečtiny znamená dobrou nebo také krásnou smrt.¹ Toto druhé pojetí bylo v antice chápáno nejen jako smrt bez nějakého fyzického utrpení, nýbrž také například hrdinská smrt na bitevním poli a důležitým aspektem dobré smrti bylo též vnitřní duchovní rozpoložení člověka a dále způsob, jakým dokázal vlastní smrt přijmout.²

Eutanazie tedy není problémem dnešní moderní doby, jak se spousta lidí mylně domnívá. Již významní antičtí filozofové se rozcházeli v názorech na ni a často o ní diskutovali. Pythagorejci kategoricky eutanazii odmítali, a to zejména z důvodu náboženských. Těžkou a bolestivou smrt vnímali jako vůli bohů, jako jakousi satisfakci za hříchy a nepravosti, které člověk činil během pozemského života. Dobrovolné ukončení života pak vnímali jako prohřešek proti božstvu.³ Sokrates naopak byl proti tomuto názoru, byl toho smýšlení, aby lékaři v nemoci neprodlužovali normální a běžnou smrt.⁴ Velice často se ve svých dílech o této věci zmiňuje Platon. Ten byl z hlediska svého smýšlení a přístupu ke společnosti a státu vůbec zastáncem eutanazie. Nesouhlasil také s pythagorejským tvrzením o životě a smrti z vůle bohů a člověk si proto může rozhodnout, kdy život ukončí. Nevyléčitelně nemocný jedinec pak nejen že může zvolit předčasnou smrt, a dokonce takové jeho jednání nebude dobré jen pro něj samotného, ale pro celou společnost.⁵ Aristoteles naopak eutanazii přísně odmítá, vidí naopak blaho státu v tom, že jeho občané budou pro něj větším přínosem, když budou co nejdéle žít. Člověka, který by se rozhodl pro dřívější smrt, považoval za zbabělého a nemravného a necnostného. Když se bude člověk vzpírat bolestem v chorobě, potom bude váženým a příkladným občanem.⁶ Přívrženci stoického učení pak byli více přikloněni k Platonovým názorům na eutanazii. Dle jejich učení si jedinec mohl zvolit tento způsob ukončení života za splnění dvou předpokladů. Prvním z nich byl nějaký vážný fyzický problém, jako je třeba veliké utrpení či nevyléčitelná choroba plus k tomu musela být brána

¹ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán. *Euthanasie víme, o čem mluvíme?* Praha: Hospicové občanské

² Tamtéž, s. 4.

³ MUNZAROVÁ, Marta. *Eutanazie nebo paliativní péče?* Praha: Grada Publishing, 2005, s. 25.

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

v potaz odpovědnost vůči jedincovu okolí.⁷ Na tomto místě považuji za nezbytné zmínit i dokument, na který je v rámci diskuze o eutanazii velice často odkazováno, a to lékařskou přísahou od nejvýznamnějšího antického lékaře Hippokrata. Z obsahu této přísahy zcela evidentně vyplývá, že Hippokrates nebyl zastáncem eutanazie. Výslovně tam uvádí „nepodám nikomu smrtící látku, i kdyby ji ode mne žádal a ani nikomu tuto možnost nenavrhu“. ⁸ Tento dokument se pak stal velice významným podkladem pro různé etické kodexy, český nevyjímaje, a tento zákaz z přísahy se zakazuje i v nich.

V novověku se v souvislosti s eutanazií nejvíce hovoří o dílech Thomase Moorese a Francise Bacona. Moore ve svém díle *Utopia* pojímá eutanazii jako dobrou volbu jedince, aby tím prospěl celé společnosti, což vychází z jeho utopistických názorů. Když je člověk nevléčitelně nemocný, tak se pokládá za čestné, aby sám sebe usmrtil nebo tak učinil s pomocí ostatních. Pokud ale toto řešení bude pro jedince nepřijatelné, bude nadále v péči lékařů.⁹ Eutanazie se jako termín objevuje poprvé v knize *O důstojnosti pokroku a věd* od Francise Bacona. Hovoří tu konkrétně o eutanazii vnější. Této by se měl lékař snažit docílit u smrtelně nemocných, aby se jim „odcházelo ze života lehčeji a snadněji“. ¹⁰ K tomuto by lékaři měli využít všech medicínsky dostupných prostředků a metod. Ve svém díle pak rozebírá i eutanazii vnitřní, za kterou je pak považuje odchod duše na smrt, ta potom tkví v celoživotním chování jedince a jeho psychickou přípravu na smrt odproštěnou od jakékoli fyzické bolesti a útrap.¹¹

V dobách osvícenství je kladen velký důraz na autonomii člověka. David Hume se přiklání k názoru, že je-li člověk nemocen a nemá naději na uzdravení, je tedy přítěží nejen sám sobě, ale také celé společnosti. K tomuto tématu napsal i celou knihu s názvem *O sebevraždě*. Do opozice proti tomuto smýšlení se staví Immanuel Kant, který předčasné ukončení života považuje za rozporné s přirozeným zákonem.¹²

Zcela jinak bylo pohlíženo na eutanazii za dob druhé světové války v Německu. Tehdy prováděná eutanazie neměla s dnešním pojetím zcela nic společného. V rámci protirasového

⁷ MUNZAROVÁ: *Eutanazie...*, s. 27.

⁸ Tamtéž.

⁹ ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života*. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 95.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ ŠPINKOVÁ, ŠPINKA: *Euthanasie...*, s. 7.

¹² KUŘE, Josef. Dobrá smrt. K filosofickému ujasnění pojmu eutanazie. *Filosofia*, 2007, roč. 62, č. 3, s. 228-229.

programu s názvem T4 byly vyhlazovány životy, které byly „nehodny žítí“.¹³ Mezi jedince, jejichž život byl nedůstojný, byli řazeni například homosexuálové, dementní jedinci, mentálně i tělesně postižení atd.¹⁴ Uvádí se, že při akci T4 přišlo o život kolem 275 000 obětí včetně dětí.¹⁵ Akce T4 byla ve značné míře inspirována knihou dvou německých odborníků – psychiatra Alfreda Ericha Hoche a právníka Karla Bindinga. Tato kniha nesoucí název Povolení zničení života nehodného žití jimi byla vydána roku 1920.¹⁶ Domnívám se, že díky tomuto pojetí a chápání eutanazie je tato dodnes vnímána jako něco nedobrého a nelidského a lidé si často spojují pojem eutanazie s vyhlazováním slabších jedinců. Při debatách o legalizaci eutanazie je akce T4 dávana jako odstrašující případ, jelikož v té době v Německu byla eutanazie v souladu s právem.

V dnešní době bychom našli mnoho definic pojmu eutanazie. Každý autor zabývající se touto problematikou chápe a definuje eutanazii různým způsobem. Slovenský právník Jozef Vožár ji definuje jako „vědomé ukončení života nevléčitelně smrtelně nemocného člověka, plně způsobilého k právním úkonům na jeho žádost, například vpíchnutím smrtelné látky jedu nebo jiným způsobem“.¹⁷ Český lékař a vysokoškolský profesor J. Kořenek ji ve své knize popisuje jako „šetrné usmrcení nemocného, který trpí neúnosnými bolestmi následkem nevléčitelné nemoci, na jeho vlastní žádost“.¹⁸

Zcela zvláštní přístup a etiku k eutanazii pak zastávají křesťané. V Desateru Božích přikázání, kterým by se křesťané měli řídit, je výslovně uvedeno v pátém z nich: „Nezabiješ!“ Křesťané zastávají názor, že život je darem od Boha a mělo by být ponecháno na jeho vůli, jak a kdy člověk zemře. Kdo spáchal sebevraždu, nemohl být v minulosti pohřben na hřbitově. Usmrcení někoho včetně sebe samého je považováno za jeden z nejtěžších hříchů. Rozhodnutí člověka pro smrt je pak zasahováním do Božího práva a rozhodování. Papež František pak v letošním roce dokonce zakázal provádět či jen nabízet eutanazii v patnácti psychiatrických institucích.¹⁹

¹³ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén, 2000, s. 109.

¹⁴ PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK, Petr a kol. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 72.

¹⁵ ONDOK, Josef. *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha: Triton, 2005, s. 166.

¹⁶ VLČKOVÁ, Klára. Eutanazie. *Bolest*, 2004, roč. 17, č. 2, s. 58.

¹⁷ VOŽÁR, Jozef. Pojem eutanázia. *Právník*, 1996, roč. 135, č. 3, s. 221.

¹⁸ KOŘENEK, Josef. *Lékařská etika*. Praha: Triton, 2004, s. 119.

¹⁹ VÁCHA, Marek. Lze ještě „zkrotit“ eutanázii? *Katolický týdeník*, 2017, roč. 28, č. 39, s. 8.

1.1 Dělení eutanazie

Eutanazie není vždy prováděna stejně za obdobných podmínek a způsobů. Pro mnoho lidí představuje eutanazie situaci, kdy je člověk těžce nemocen bez naděje na uzdravení a je usmrcen na žádost druhou osobou. Toto pojetí je však zcela nedostačující, jelikož rozeznáváme více druhů eutanazie.

Nejznámější dělení eutanazie je na aktivní a pasivní. Hlavní rozdíl tu spočívá v konání nebo naopak nekonání lékaře při léčbě pacienta. Aktivní, někdy také nazývána strategie přeplněné stříkačky, či smrt z milosti, spočívá v konání lékaře, který je pacientem požádán, aby mu bylo podáno větší, smrtelné množství léku. Oproti tomu při pasivní eutanazii, známou také jako teorii odkloněné stříkačky či právo na přirozenou smrt,²⁰ lékař nepokračuje v léčbě či pacientu nepodá lék. Drbohlavová ji považuje za „usmrcení člověka ze soucitu formou nezahájení či přerušování životně důležité léčby“.²¹ Küng ji ve své knize také nazývá pasivní pomocí při umírání nebo také eutanazie bez zkrácení života a směřuje ji s eutanazií nepřímou.²² Aktivní eutanazie pak je v naší společnosti vnímána velmi negativně a je považována za trestnou. Pasivní eutanazie naproti tomu bývá často společností chápána tolerantněji a není na ni pohlíženo tak přísně. Je to také situace, kdy pacient odmítne zahájení celé léčby, popřípadě se rozhodne léčbu ukončit a nadále v ní nepokračovat. Toto je jeho základním právem garantovaným v článku 7 Listiny základních práv a svobod. Odmítne-li pacient léčbu či si přeje její zastavení, podepíše o tom písemné prohlášení – tzv. revers a ten pak zbavuje lékaře případné odpovědnosti.²³ Kořenek dělení eutanazie na aktivní a pasivní považuje za nelogické.²⁴ Na pasivní eutanazii, tedy ustoupení od podávání léku či nepokračování v léčbě, pohlíží jako na „neprodávání umírání a dovolení umřít“.²⁵ V aktivní eutanazii spatřuje skutečnou eutanazii na požadavek chorobného.²⁶

S pojmem aktivní eutanazie je velice úzce spojen termín asistovaná sebevražda či asistované *suicidium*. Nicméně tyto je třeba od sebe odlišovat. Asistovaná sebevražda spočívá

²⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Lékařská etika*. Praha: Galén, 1997, s. 162.

²¹ DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanazie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 111.

²² KÜNG, Hans. *Dobrá smrt?* Praha: Vyšehrad, 2015, s. 74.

²³ ŠÁMAL, Pavel. Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku. In FENYK, Jaroslav (ed.). *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 130.

²⁴ KOŘENEK: *Lékařská...*, s. 119.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

v samotném konání pacienta za asistence lékaře. Sám lékař však pacientu lék či infuzi nepodá, nicméně mu je opatří a pacient sám svoji rukou aplikuje léčivo. Laicky řečeno lékař vytvoří podmínky pro sebevraždu druhé osoby (pacienta), ovšem na její přání.²⁷ Nutno ale rozlišit situaci, kdy se pacient dozví, že mu již žádná léčba nepomůže a tak se rozhodne v ní nepokračovat a dále organismus nezatěžovat či nevystavovat utrpení či požádá lékaře, aby mu neposkytoval další péči, a jen čeká na smrt. V tomto případě se o žádnou formu eutanazie jednat nebude. Pacient sám dobrovolně ukončí léčbu a nechá nemoc působit na svoje tělo a neví se, kdy nastane den jeho smrti, na rozdíl od eutanazie.

Eutanazii můžeme dále diferencovat na přímou a nepřímou. Přímou eutanazii definují Špínka a Špínková ve své knize jako „uspíšení či navození smrti druhého člověka jako hlavní cíl tohoto jednání“.²⁸ Opakem přímé je potom eutanazie nepřímá. Ta spočívá v dávkování značného množství léku pacientu, aby byly zmírněny bolesti, a ten v důsledku vysokých dávek léčiv zemře. Smrt ovšem není primárním účelem podávání tak vysokých dávek medikamentů.

Jako poslední bych uvedla členění eutanazie na dobrovolnou a nedobrovolnou. Jedná se tedy o to, kdo rozhodne o smrti pacienta. Je-li on sám tím, kdo o eutanazii žádá, pak hovoříme o dobrovolné eutanazii. Rozhodne-li za něj rodina (často také na radu lékaře), jedná se tu o eutanazii nedobrovolnou. Při dobrovolné eutanazii je vyžadována vážně míněná žádost pacienta. U nedobrovolné zpravidla chybí projev vůle. Tato situace může nastat při nezpůsobilosti osoby či tato osoba vůbec neobdržela dotaz o provedení eutanazie. Jedná se tedy o provedení eutanazie bez projevení vůle pacienta či dokonce proti ní.²⁹

Mám-li být zcela přesná a uvést veškerou terminologii, musím ještě přidat dva pojmy, které souvisejí s eutanazií. Jedná se o prenatalní eutanazii a sociální eutanazii. O prenatalní eutanazii se doktorka Haškovcová vyjadřuje jako o „interrupci ze sociálních důvodů“.³⁰ Já osobně ji chápu například jako dobrovolné přerušování těhotenství ženě, která se stala obětí znásilnění a dítě mít nechce. Experti z této oblasti ovšem disputují, protože hovoříme-li o eutanazii, je zde podmínka nevléčitelné nemoci či obrovských bolestí a pacient o eutanazii musí projevit zájem. Ani jednu z těchto podmínek však *nasciturus* nespĺňuje, je tedy diskutabilní označovat tuto situaci za eutanazii. Z dalších řad odborné veřejnosti se ozývá

²⁷ PTÁČEK, BARTŮNĚK: *Eutanazie...*, s. 88.

²⁸ ŠPINKOVÁ, ŠPINKA: *Euthanasie víme...*, s. 12.

²⁹ JAHNSOVÁ, Alice, KUČA, Radan. Právní aspekty eutanazie. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 7, s. 356.

³⁰ HAŠKOVCOVÁ: *Thanatologie...*, s. 105.

názor, že použije-li se pro označení tohoto stavu slovo eutanazie, vybudí to ohlasy veřejnosti a ta se poté více zamyslí nad provedením interrupce.³¹ Sociální eutanazie je úzce spojena s ekonomickým faktorem. V ideální společnosti by se každému občanu za stejných podmínek mělo dostat totožné péče. Toto však je praxi nereálné a neproveditelné. Důležité je také geografické hledisko.³² Vezměme si případ, že já, obyvatelka malé vesnice o cca 150 občanech dostanu srdeční infarkt. V ten samý okamžik zachvátí infarkt myokardu stejně starou dívku, ale v Praze. Je zcela nepochybné, že ona dostane odbornější, kvalifikovanější a dost možná i rychlejší lékařskou pomoc nežli já.

1.2 Paliativní péče

Paliativní péče bývá velice často dáváno do opozice proti eutanazii. Proto je na místě jí ve zkratce také zmínit. Tato útěšná medicína bývá často provozována v různých hospicích, speciálních odděleních paliativní péče v nemocnici či v domácí péči a spočívá v péči o dlouhodobě nemocné, nevléčitelné pacienty. Světová zdravotnická organizace ji roku 1990 definovala jako „aktivní komplexní péči o pacienty, jejichž nemoc nereaguje na kurativní léčbu. Nejdůležitější je léčba bolesti a dalších symptomů, stejně jako řešení psychologických, sociálních a duchovních problémů nemocných. Cílem paliativní péče je dosažení co nejlepší kvality života nemocných a jejich rodin“.³³ Příznivci paliativní péče zastávají názor, že člověk je stále živou lidskou bytostí, i v případě pouhého „čekání na smrt“ a proto s ním musí být zacházeno se vší úctou i v tomto životním období. Dále také uvádí, že je i přes svou nevléčitelnost léčitelným.³⁴ Velký důraz je také kladen na odbornost a kvalitu vztahů mezi lékařem a pacientem, jelikož pacient je ve své situaci na lékaře zcela odkázán. Smyslem paliativní péče je v první řadě důstojnost pacienta a jeho smrti. Paliativní péče je s pojmem eutanazie úzce spjata, zejména při debatě o legalizaci eutanazie, protože představuje jakousi druhou možnost pacienta jak naložit se svoji nastalou zdravotní situací – zda se nechat umístit do hospicového zařízení či si přát eutanazii. Hospicem se dle Kořenka rozumí „obvykle lůžkové zařízení, které přebírá do péče pacienty, u kterých již agresivní léčba zaměřená na

³¹ HAŠKOVCOVÁ: *Thanatologie...*, s. 105.

³² Tamtéž, s. 106.

³³ BUŽGOVÁ, Radka. *Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života*. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 16.

³⁴ MUNZAROVÁ: *Eutanazie...*, s. 65.

uzdravení nemá smysl“.³⁵ Hospicová péče pak dala základ paliativní medicíně, ta z ní vychází. Helena Krejčíková se domnívá, že v České republice není dostatečně rozvinuta ani paliativní péče, tudíž by bylo předčasné zabývat se legalizací eutanazie. Zkvalitnění paliativní péče by podle ní vedlo k tomu, že by pacienti tolik netoužili po eutanazii.³⁶ Tento názor se pak mnohokrát ze strany odborné veřejnosti opakoval.

³⁵ KOŘENEK: *Lékařská...*, s. 116.

³⁶ KREJČÍKOVÁ, Helena. *Je návrh zákona o důstojné smrti důstojný?* [online].zdravotnickepravo.info, 6. června 2016, [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/je-navrh-zakona-o-dustojne-smrti-dustojny/>>.

2. Právní úprava eutanazie na našem území od roku 1918

V této kapitole rozeberu z časového hlediska jak tehdy platnou právní úpravu eutanazie a asistované sebevraždy, tak i nejvýznamnější návrhy pro uzákonění těchto dvou institutů.

Po vzniku Československa v roce 1918 bylo nutné vyřešit otázku, kterými zákony se na našem území budeme řídit. Východiskem se stala tzv. recepční norma, která stanovila, že všechny dosavadní zákony, tedy i trestní zákoník z roku 1852 a uherský trestní zákon z roku 1878, budou i nadále v platnosti. Trvala tedy nadále jakási nejednotnost právní úpravy v trestním právu. Nastávaly proto situace, že za stejný trestný čin byli pachatelé v rámci území Československa trestáni odlišně, což vedlo k nespravedlivému a nejednotnému trestání různých pachatelů za stejný trestný čin. Tento stav výrazně kritizoval profesor Jaroslav Kallab, který ho považoval za zbabělý, zejména ze strany odborné veřejnosti. Podle něj by měli specialisté z této oblasti sami tento nastalý problém řešit a ne jen čekat na pokyny, ale sami měli předkládat řešení, návrhy a podněty směřující k vyřešení nastalých poměrů. Doslova tento stav označil za „útek od odpovědnosti“.³⁷

2.1 Recipované trestní zákony

V dobách první republiky u nás platila dvojkolejnost právní úpravy. U trestního práva konkrétně, se Čechy a země Moravskoslezské, které tehdy patřily pod Rakousko-Uhersko, řídily trestním zákoníkem z roku 1852. Zákoník z roku 1852 byl pak novelou jeho předchůdce, zákoníku z roku 1803, o zločinech a těžkých policejních přestupcích.³⁸ Říšský zákoník z roku 1852 platil pro celé Československo. Roku 1878 byl vydán uherský trestní zákon o zločinech a přečinech a ten byl nadále platný pro území Slovenska.³⁹ Problematika usmrcení na žádost se v zákoníku z roku 1852 neobjevovala. Tento v sobě nerozlišoval, zda byla smrt provedena na žádost, s předchozím rozmyslem či bez něj. Toto pokrokovější dělení bychom ovšem našli v uherském trestním zákoně, který byl platný na Slovensku, které bylo součástí Uherska. Tento zákon v sobě obsahoval zvláštní skutkovou podstatu tzv. usmrcení na žádost v § 282 definovanou jako „kto rozhodným a vážnym prianim iného bol pohnutý, aby

³⁷ KALLAB, Jaroslav. Československý trestní zákoník. *Lidové noviny*, roč. 29, č. 257, 25. května 1921, s.1.

³⁸ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské*. Praha: Melantrich a.s., 1935, s. 17-18.

³⁹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 32.

ho usmrtil“ za které byl pachateli ukládán trest nižší než za vraždu.⁴⁰ Konkrétně se jednalo o trest žaláře, od 6 měsíců do 3 let. Toto rozmezí pak soudce mohl změnit, pokud by tu byly nějaké polehčující okolnosti a trest žaláře uložit v délce trvání jednoho dne, šlo to i podmíněčně.⁴¹ Ovšem pouze za podmínky, že pachatel toto usmrcení provedl na rozhodné a vážné přání usmrceného.⁴² Tento čin nebyl posuzován jako vražda, jelikož nenaplňoval znaky trestného činu vraždy. Chyběl zde nepřátelský úmysl a čin byl spáchán z útrpnosti a na žádost usmrceného. To, jak měla vypadat žádost usmrceného, bylo specifikováno až v judikatuře. Nejvyšší soud ČSR se vyslovil takto: „Ke skutkové podstatě zločinu usmrcení člověka na jeho žádost se vyžaduje, aby osoba, která tvoří předmět činu, sama pojala určité a vážné přání dát se usmrtit a aby to i vyjádřila vůči pachateli takovým způsobem, aby tím byl pohnut k jejímu úmyslnému usmrcení. Přání dát se usmrtit musí být výsledkem zralého uvážení, které nelze předpokládat u osoby blízké dětskému věku.“⁴³

2.2 Profesorská osnova z roku 1926

V polovině roku 1920 byla ministerstvem spravedlnosti sestavena komise sestávající se z předních odborníků na trestní právo, kteří měli zpracovat osnovu trestního zákona, jelikož pouhá unifikace zákonů stávajících by byla nedostatečná a též do jisté míry zastaralá. V čele této komise byl uznávaný odborník své doby profesor August Miříčka. Jeho názory byly často inspirovány italským kriminologem Enricem Ferrim, který zastával názor, že každý je pánem svého života a když není trestným činem sebevražda, nemělo by býti trestáno ani spáchání sebevraždy za pomoci jiné osoby.⁴⁴ Dalšími členy této komise byli pak například Jaroslav Kallab či Albert Milota⁴⁵ a další teoretičtí odborníci a úředníci ministerstva spravedlnosti. Hlavním cílem vytvoření nové osnovy bylo účinně bojovat proti zločinnosti.⁴⁶ Komise nejprve zpracovávala obecnou část nového trestního zákona, která byla roku 1921 veřejnosti představena jako *Prozatímní návrh obecné části trestního zákona*, ve které se dle pohnutky,

⁴⁰ KEREČMAN, Peter. *Eutanázia, asistovaná samovražda: právne aspekty*. Bratislava: Olympia, 1998, s. 71.

⁴¹ MIŘIČKA, August. Usmrcení na žádost a z útrpnosti podle osnovy trestního zákona. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*, 1929, roč. 5, č. 1, s. 13.

⁴² ŠÁMAL: Usmrcení na žádost..., s. 132.

⁴³ KEREČMAN: *Eutanázia...*, s. 73.

⁴⁴ MIŘIČKA: Usmrcení na žádost..., s. 5.

⁴⁵ SOUKUP, Ladislav. Trestní právo. In SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed.). *Antologie československé právní vědy v letech 1918-1939*. Praha: Linde, 2009, s. 350.

⁴⁶ MIŘIČKA, August. Osnova československého zákona trestního. *Právník*, 1922, roč. 61, s. 2.

kteřá k činu vedla, rozlišovalo na zločiny a přečiny.⁴⁷ V roce 1924 byla dopracována a připravena i zvláštní část nového trestního zákona, došlo však i k obměně části obecné. Ke zveřejnění dokončeného návrhu pak došlo o dva roky později. Nové rozdělení na zločiny a přečiny podle pohnutky pachatele se v té době stalo velice diskutovaným tématem.

Vladimír Solnař se zabýval obecně dělením závažnosti trestných činů dle pohnutky, která vedla pachatele k jeho spáchání. Toto dělení v té době však nebylo neznámé, ale v osnově nového trestního zákona se projevovalo citelněji, což s sebou neslo různé pohledy na věc. Hlavní skupiny námitek se dělily na dvě kategorie odpůrců, a to odpůrce zásadní a odpůrce praktické.⁴⁸ První zmíněná skupina odpůrců se dále ještě členila na ty, kteří kategoricky odmítali nějakou vnitřní pohnutku pachatele jakožto třídící nástroj pro hodnocení trestných činů. Druhá podkategorie vyslovila pouze nesouhlas s výše zmíněným dělením, přesněji řečeno, aby „dělidlem trestných činů byla nízká pohnutka předpokládající ethické hodnocení činů a pachatelů“.⁴⁹ Praktičtí odpůrci byli skeptičtí k tomuto dělení, jelikož jim to připadalo v praxi velmi těžko zjišitelné z důvodu nejednotnosti takových pohnutek.⁵⁰ Dále bylo namítáno, že etické hodnocení nízké pohnutky nepovede k zásadnímu účelu trestního práva a to ochraně společnosti. Tuto však Solnař považoval za již dávno překonanou, jelikož etické hodnocení závažnosti trestných činů se vyskytuje téměř v každém ustanovení trestního zákona. Kdyby tomu tak nebylo, mohla by kupříkladu nastat situace, kdy by nedbalost byla hodnocena přísněji než zavinění úmyslné. Pachatelova vnitřní pohnutka naopak poukazuje na nebezpečnost jeho povahy. Solnař dále poukazuje na to, že pohnutka je důležitá v rámci represe pachatele. Spáchala-li osoba zločin, potrestána bude žalářem, aby se poukázalo na nebezpečnost jeho povahy, a zároveň slouží k jeho napravení. Osoba, jež se dopustila přečinu, půjde do vězení, které slouží jak k jeho nápravě, tak také k izolaci od vnějšího světa.⁵¹ Rozdělení na zločiny a přečiny (tedy odsouzení do žaláře či věznic) je velmi důležité také z hlediska dalších sankcí, jako je třeba zbavení občanských práv, zkušební doba pro výmaz odsouzení či jeho zahlazení nebo zrušení výmazu odsouzení či zahlazení. U odsouzení za zločin jsou tyto opatření obligatorní povahy a dán je také větší důraz na volné hodnocení soudu. Má-li pachatel nízké smýšlení, lze usuzovat na jeho nebezpečnost a možné opakování

⁴⁷ VLČEK: *Dějiny trestního práva...*, s. 36.

⁴⁸ SOLNAŘ, Vladimír. *Osnova trestního zákona. Právník*, 1926, roč. 65, s. 242.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž, s. 243.

restných činů a ve většině případů se dopouští právě zločinů.⁵² Mezi absolutní zločiny pak patřila vražda a spoluvina na sebevraždě, v níž se ale rozlišuje mezi tím, zda pachatel jednal ze sobecké či nízké pohnutky, která je podmínkou restnosti.⁵³

Profesorská osnova se otázkám vraždy a zabití věnovala v hlavě čtrnácté. Rozlišovala vraždu dle § 272 a zabití dle § 271. Obě tyto skutkové podstaty byly založeny na úmyslném usmrcení druhé osoby, avšak restný čin vraždy počítal s nízkým smýšlením pachatele. Usmrcení na žádost jako samostatný restný čin v této osnově nebyl výslovně uveden, podřazen byl pod restný čin zabití. Nicméně se s ním svým způsobem počítalo v ustanovení § 77 odst. 2, kde pokud pachatel jednal v mimořádném hnutí myslí, či ve výjimečném pokušení či nátlaku, mohla mu být restní sazba zmírněna. Dále mohla být restní sazba snížena či dokonce nemusel být pachatel potrestán vůbec, jednalo-li se o třetí odstavec paragrafu 271, tedy zabití, který v sobě obsahoval zvláštní skutkovou podstatu a to restný čin usmrcení z útrpnosti. Odstavec třetí byl navrhován v tomto znění: „Usmrtí-li viník úmyslně jiného ze soucitu, aby uspišil jeho neodvratnou, nedalekou smrt a tímto jej vysvobodil z krutých bolestí, způsobených nezhojitelnou nemocí nebo z jiných tělesných muk, proti nimž není pomoci, může soud rest mimořádně umírnit nebo od potrestání upustit.“⁵⁴ Tato skutková podstata byla naplněna, pokud pachatel ukončí život jiného, který trpí nesnesitelnými bolestmi, nevléčitelnou nemocí a dále ji osnova rozvinula o pomoc od „jiných tělesných muk“ a bylo ponecháno soudci na jeho úvaze, jak a zda vůbec pachatele potrestá.⁵⁵ Profesorská osnova nikdy nevstoupila v platnost.

Profesor August Miřička pak na tuto osnovu zareagoval ve svém článku *Usmrcení na žádost a z útrpnosti podle osnovy restního zákona*. V tomto pojednání přináší různé pohledy na věc a hodnotí onu osnovu. Článek byl vydán jeho vlastním nákladem. Jako nejkontroverznější téma profesorské osnovy pak spatřuje dva instituty týkající se lidského života, a to vyhnání plodu a usmrcení na žádost. V platném restním zákoníku, jenž byl převzat z Rakouska, nebylo rozlišováno, zda bylo usmrcení úmyslné, či nedbalostní a za obě byl stanoven rest smrti.⁵⁶ Dále pak vyvíjí úvahy o tom, že pokud tu máme případy, kdy přímo

⁵² SOLNAŘ: Osnova..., s. 243.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ FENYK, Jaroslav. Stručné zamyšlení nad restností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy. *Restní právo*, 2004, roč. 9, č. 6, s. 10.

⁵⁵ ŠÁMAL: Usmrcení na žádost..., s. 134.

⁵⁶ MIŘIČKA: Usmrcení na žádost..., s. 2.

zákon stanoví usmrcení (např. poprava), či případy beztrestnosti za spáchanou vraždu (např. usmrcení z nouze), měly by být brány v potaz i privilegované případy, které jsou trestány mírnější trestní sazbou. Jako příklad pak udává některé zahraniční trestní kodexy, jako je německý, uherský či švýcarský.⁵⁷ Za více inspirativní však považuje italskou úpravu, která určuje, že souhlas k usmrcení může dát jen způsobilá osoba, naopak vyňaty jsou osoby mladší 18 let, souhlas dále nesmí být vydaný pod pohrůzkou násilí či lstivě.⁵⁸ Jako další pak řeší otázku sebevraždy a její trestnosti. Výše jsem zmínila, že Ferri zastává názor o beztrestnosti sebevraždy. Ovšem pomoc nebo návod k sebevraždě je trestným činem. Právě tento trestný čin pak Miříčka nejvíce připodobňuje k usmrcení na žádost. Rozlišení mezi těmito dvěma činy může být dosti složité. Jako příklad uvádí: „Někdo kandidátu sebevraždy podá na jeho žádost nádobu s jedem, jíž on vezme do ruky a vyprázdní a druhý případ, kde požádaný kandidátu sebevraždy, nezpůsobilému se hnouti, přiloží nádobu s jedem až ke rtům nebo mu přímo vlije jedovatý nápoj do úst, pak není mezi těmito případy velkého skutkového rozdílu.“⁵⁹ Občané i odborná veřejnost by pak dle jeho mínění byli pro menší trestnost činu usmrcení na žádost a vyjadřuje podiv nad tím, že osnova nemá mírnější potrestání za usmrcení na žádost. Zdůvodněno je to potom tak, že by tu bylo riziko nějaké nepromyšlené žádosti od pacienta a ten, kdo by jej usmrtil, by nezkoumal vážnost takovéto žádosti.⁶⁰ Za další pak odkazuje na konkrétní případy, které se staly ve Francii, kdy při nehodě v železniční dopravě zůstal řidič mezi ohořelými zbytky vlaku. Volal pak na opodál stojícího četníka, aby mu půjčil zbraň a nenechal ho pomalu umírat. Na tomto případě pak ospravedlňuje návrh zvláštního ustanovení o usmrcení z útrpnosti, ale nesetkalo se to ze strany veřejnosti s pochopením. Zejména převažoval názor, že pokud by se jednalo o výše zmíněný, takto specifický případ, mohlo by se využít prezidentské milosti pro ospravedlnění činu.⁶¹ Kritiky pak dále pokračovaly především s odkazem na omylnost lékaře a jeho diagnózy, ale především na zneužití eutanazie. Zejména pak z nízkých pohnutek typu „touha po dědictví či obava před značným nákladem dlouhotrvající choroby“.⁶²

⁵⁷ MIŘIČKA: Usmrcení na žádost..., s. 2.

⁵⁸ Tamtéž, s. 3.

⁵⁹ Tamtéž, s. 5.

⁶⁰ Tamtéž, s. 7.

⁶¹ Tamtéž, s. 8-9.

⁶² Tamtéž, s. 9.

Na toto Miříčka argumentuje tím, že pokud bychom každou normu, která zaručuje mírnější trest, či dokonce beztrestnost měli posuzovat s obavou, že bude zneužita, musela by být přepsána téměř všechna ustanovení trestního zákona. Jeho dalším argumentem proti zneužití je, že stejně by bylo ponecháno na úvaze soudů a poroty, jak a zda bude pachatel potrestán. Jako příklad uvádí případ p. Schustrové, která zastřelila svého milence. Obhajovala se ale tím, že první ránu do sebe samotného vystřelil on a ona už čin poté s jeho souhlasem dokončila. Nebyla uznána vinnou. Nad čím se ale autor podivuje, že mezi největší odpůrce eutanazie patří lékaři. Padaly tu hesla jako: „Lékaři odsuzují vraždění nemocných a slabých.“ nebo „Proč právě lékaři má připadnout trapný úkol zkrátit život nemocného?“ či „Čeští lékaři nechtějí být katy.“⁶³ Toto je však dle něj zcela mylné, jelikož osnova nepočítá čin za beztrestný, ale naopak trestný a dává poté soudu možnost uvážit mírnější trest či pachatele vůbec netrestat.⁶⁴ Jako stěžejní pak považují jeho vyjádření: „Osnova nechce řešit a také neřeší otázku, zda-li má kdo v případech, o nichž je řeč, právo jiného beztrestně usmrtit; nýbrž jí jde jen o to, zda je na takový čin pohlížeti jako na prostou vraždu, či zda pachatel jednajíc z takové pohnutky může býti posuzován mírněji než obyčejný vrah.“⁶⁵

2.3 Ministerská unifikační osnova z roku 1937

Ministerská unifikační osnova měla za úkol znovu odstranit nejednotnost právní úpravy v oblasti trestního práva, které bylo v této době značně roztrženo, a to nejen kvůli dvoukolejnosti právní úpravy z historického hlediska, ale také rozdrobenost a novelizace zákonů vedlejších. Velkou předlohou a inspirací pro tuto osnovu byla výše zmíněná profesorská osnova z roku 1926. Odlišnost pak můžeme spatřovat v odpovědnosti pachatele. Zatímco profesorská osnova staví na koncepci odpovědnosti za vinu, ministerská unifikační osnova se přiklání k odpovědnosti za výsledek.⁶⁶ Při tvorbě se nevycházelo přímo z trestního zákoníku z roku 1852, ani z uherského trestního zákona z roku 1878. Tvůrci se snažili vzít si z každého z nich to nejlepší a nejfunkčnější.⁶⁷ Byla vypracována ministerstvem spravedlnosti

⁶³ MIŘIČKA: *Usmrcení na žádost...*, s. 10-11.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž, s. 12.

⁶⁶ MIŘIČKA, August. *Pokus nezpůsobilý a formy viny v osnově trestního zákona z r. 1937. Právník, 1937, roč. 76, s. 389.*

⁶⁷ Redakce [SOLNAŘ, Vladimír]. *Nová osnova čl. trestního zákona. Právník, 1937, roč. 76, s. 258.*

a vydána pak byla na jaře roku 1937.⁶⁸ Ministerská osnova na rozdíl od osnovy předešlé zahrnovala samostatnou úpravu trestného činu usmrcení na žádost a to v § 285. V odstavci prvním byl upraven zločin usmrcení na žádost a ve druhém odstavci se pak pojednávalo o přečinu usmrcení na žádost ze soucitu.⁶⁹ Žádost ovšem musela být vyslovena dopředu a musela být vážná. Důvodová zpráva dále specifikovala, že žádost musí být vyslovena bezprostředně před vykonáním, aby se zabránilo zneužití tohoto institutu, ale také dávala oběti možnost se rozhodnout na základě svého aktuálního stavu.⁷⁰ S tím souvisí i forma daného souhlasu. V určitých případech, které jsou pro udělení souhlasu s usmrcením nejpotřebnější, však stačil pouze nějaký mimický projev oběti (pacienta). Ten byl často na tom zdravotně tak špatně, že by nemohl verbálně svoji vůli projevit a bylo by mu potom odepřeno „dobrodiní eutanazie“.⁷¹ Jednalo se o případy dopravních nehod, těžkých pracovních úrazů či válečných zranění. V těchto případech pak stačilo například pokývnutí hlavy či souhlas udělený všeříkajícím pohledem.⁷² Pokud by pachatel přesvědčil oběť či ji donutil, aby o smrt požádala, jednalo by se potom o vraždu. Stejně posuzována by byla situace, pokud by pachatel nejednal v duševní rovnováze či by šlo z jeho strany o pouhou sobeckost. Toto ustanovení bylo v téměř totožném znění jako v uherském trestním zákoně.⁷³ Usmrcení na žádost ze soucitu pak bylo upraveno v tomtéž paragrafu ve druhém odstavci. Soucit musela vyvolat osoba, jež usmrcení žádala, a cílem pachatele bylo uspíšit smrt, která by jistě nastala a zmírnit ukrutné bolesti, proti kterým nebylo pomoci.⁷⁴ Ministerská unifikační osnova však díky okupaci Československa a celkovým poměrům té doby nikdy v platnost nevešla. Nicméně pokud by se tak stalo, jednalo by se o velmi pokrokový a moderní zákon, který by zcela jistě vyvolal mnoho ohlasů.

⁶⁸ Redakce: Nová osnova..., s. 258.

⁶⁹ FENYK, Jaroslav. Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí. *Trestní právo* 2006, roč. 11, č. 6, s. 10.

⁷⁰ ŠÁMAL: Usmrcení na žádost..., s. 134.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

2.4 Trestní zákony z let 1950 a 1961

V roce 1948 se začala v rámci tzv. právnické dvouletky připravovat osnova nového trestního zákona. O dva roky později pak došlo k přijetí nového trestního zákona č. 86/1950 Sb. Na první místo byly stavěny zájmy celé společnosti, dále pak státu a pracujícího lidu a na místě posledním stály zájmy jednotlivce. Toto dokládá i fakt, že za krádež majetku ve vlastnictví státu či družstva mohla být trestní sazba až o tři roky vyšší než za krádež věci ve vlastnictví soukromém či osobním. Zákon obsahoval zvláštní část čítající deset hlav, které obsahovaly jednotlivé trestné činy.⁷⁵ Tento zákon byl považován za první sjednocující zákon v oblasti trestního práva v Československu. Vyznačoval se materiálním pojetím trestného činu a novým systémem trestů. Výrazně tu byly chráněny hospodářské vztahy s cílem potlačit soukromé vlastnictví.⁷⁶ Tento zákon byl v roce 1956 novelizován. Byly vydány tři nové trestní zákony, ve kterých se významně objevovala zásada individualizace trestu. To mělo v konečném důsledku přísnější trestání pachatelů závažných trestných činů.⁷⁷ Mezi nejvýraznější změny patřilo zrušení trestu odnětí svobody na doživotí a upřesnila skutkové podstaty trestných činů proti republice.⁷⁸ Eutanazie pak byla považována za vraždu, komentář k zákonu výslovně uvádí: „Usmrcení druhého na jeho vlastní přání (např. jeho zastřelení, vstříknutí smrtelní injekce apod.) není pomocí k sebevraždě, nýbrž vraždou (případy tzv. euthanasie).“⁷⁹ Trestný čin vraždy pak byl v zákoně v hlavě šesté v § 216 tohoto znění: „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na patnáct až pětadvacet let.“⁸⁰ V komentáři se pak uvádí, že při vraždě útok směřuje proti živému člověku, za něhož se mimo další případy považuje i člověk umírající.⁸¹ Co se týče asistované sebevraždy, ta by se podřadila pod trestný čin účast na sebevraždě uvedeným pod § 226: „Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“⁸² V důvodové zprávě pak ještě došlo k tomuto upřesnění: „V souhlase s právním cítěním lidu nelze ponechat beztrestné ony zvlášť

⁷⁵ VLČEK: *Dějiny trestního práva...*, s. 48-49.

⁷⁶ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Marsa, 2009, s. 51.

⁷⁷ VLČEK: *Dějiny trestního práva...*, s. 49.

⁷⁸ SOLNAŘ: *Systém českého...*, s. 53.

⁷⁹ GLOGAR, Rudolf a kol. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1958, s. 568.

⁸⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. 1. 1957.

⁸¹ GLOGAR: *Trestní zákon...*, s. 543.

⁸² Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. 1. 1957.

zavržitelné případy, kdy viník, který chce uniknout odpovědnosti za vraždu, nastrojí věc tak, aby jemu nepohodlná osoba si sama vzala život.“⁸³

Další novelizace v oblasti trestního práva nastala přijetím trestního zákona v roce 1960. V tomto roce byla přijata také nová ústava ČSSR a to mělo dopad i na ostatní zákony, trestní nevyjímaje. Konkrétně se jednalo o zákon č. 140/1961 Sb., který u nás platil do konce roku 2009, za tu dobu byl 71x novelizován. Před přijetím tohoto zákona byly zřízeny tzv. místní lidové soudy, které rozhodovaly o proviněních, toto pak mělo dopad i na definici trestného činu.⁸⁴ Trestní zákon měl v důsledku politické situace za prioritní trestné činy proti republice a trestné činy proti životu a zdraví byly více v pozadí. Oproti svému předchůdci z roku 1950 postihoval přípravu k trestnému činu stejnou trestní sazbou jako trestný čin dokonaný. Inspirací pro trestnost přípravy pak byla sovětská právní úprava.⁸⁵ V § 29 upravoval tento trestní zákon trest smrti, ten byl zrušen roku 1990. V hlavě sedmé zvláštní části upravoval trestné činy proti životu a zdraví. Eutanazie by se pak dala subsumovat pod trestný čin vraždy upravený v § 219: „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let nebo trestem smrti.“⁸⁶ Asistovaná sebevražda by potom spadala pod ustanovení § 230 účast na sebevraždě: „Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.“⁸⁷ Objektem těchto trestných činů byl lidský život a trestné potom bylo i pouhé uspíšení smrti, která by stejně nastala. K tomuto se pak přihlíželo i při výměře trestů, za využití § 40, zejména „byla-li smrt uspíšena z útrpnosti, aby byly zkráceny útrapy umírajícího a na jeho žádost“.⁸⁸ § 40 potom upravoval institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody: „Má-li soud vzhledem k výjimečným okolnostem případu nebo vzhledem k mimořádným poměrům pachatele za to, že by použití trestní sazby odnětí svobody tímto zákonem stanovené bylo pro pachatele nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestu dosáhnout i trestem kratšího trvání, může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené.“⁸⁹ Účast na sebevraždě pak byla považována za velmi blízkou trestnému činu vraždy, konkrétně vraždy

⁸³ GLOGAR: *Trestní zákon...*, s. 567-568.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ NEZKUSIL, Jiří a kol. *Československé trestní právo*. Praha: Orbis, 1976, s. 131.

⁸⁶ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 120/1962 Sb. účinnému ke dni 27. prosince 1962.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ NEZKUSIL, Jiří a kol. *Československé trestní právo. Svazek II. zvláštní část*. Praha: Orbis, 1968, s. 191.

⁸⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 120/1962 Sb. účinnému ke dni 27. prosince 1962.

na žádost.⁹⁰ Pojem eutanazie či nějaká kvalifikovaná skutková podstata zabití na žádost, ze soucitu nebo útrpnosti se v žádném z těchto trestních předpisů vůbec nevyskytovala.

2.5 Osnova trestního zákoníku z let 2004-2006

V devadesátých letech minulého století vyvstala potřeba další novelizace a modernizace trestního práva v důsledku společenských změn po roce 1989. Téma smrti a usmrcení na žádost se v té době opět dostalo do popředí.⁹¹

V červenci 2004 byl poslanecké sněmovně postoupen nový návrh trestního zákoníku a o tři měsíce později proběhlo první čtení tohoto zákoníku. Hlavním tvůrcem tohoto zákoníku byl Pavel Šámal. Ten potřebu zavedení eutanazie do tohoto nového zákona komentoval slovy: „Do zákona jsme tento čin zanesli, protože je nutné rozlišit mezi ní a vraždou, která je mnohem závažnější čin.“⁹² Mezi největší a nejdiskutovanější změny patřila bezesporu změna pojetí trestného činu z materiálního na formální, změna systematiky zvláštní části zákoníku a také zavedení nové skutkové podstaty usmrcení na žádost.⁹³ Tento čin byl v původním konceptu osnovy připravován ve dvou alternativách. V první variantě, která byla výrazně inspirována německou, rakouskou a švýcarskou právní úpravou, by pachatel byl potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let, pokud by jiného usmrtil na jeho vážně míněnou a naléhavou žádost.⁹⁴ Druhá variace by stejně potrestala pachatele, který by usmrtil nevléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost. Příprava se trestala.⁹⁵ Komise se potom rozhodla pro druhou variantu, ve které snížila trestní sazbu na 6 let, přičemž minimální hranice dána nebyla. Druhá alternativa se jevila jako lepší, jelikož byla uzavřenější a v souladu s novým pojmáním trestných činů na formální, ale také aby eliminovala zneužívání usmrcení na žádost.⁹⁶ Konečné znění, zahrnuté do osnovy v § 115 bylo následující: „Kdo ze soucitu usmrtí nevléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán

⁹⁰ NEZKUSIL: *Československé trestní...*, s. 192.

⁹¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. Eutanazie v České republice. *Medica Revue*, 1996, roč. 3, č. 9, s. 9.

⁹² SUM, Tomáš. *Eutanazie v právním řádu ČR*. [online]. epravo.cz, 20. října 2004 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>>.

⁹³ VANTUCH, Pavel. *Návrh nového trestního zákoníku*. [online]. pravnicaradce.ihned.cz, 25. dubna 2015 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-16021900-navrh-noveho-trestniho-zakoniku>>.

⁹⁴ ŠÁMAL: *Usmrcení na žádost...*, s. 135.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž, s. 136.

odnětím svobody až na šest let.“⁹⁷ Žádost pak mohla uskutečnit osoba plnoletá, duševně zdravá, plně způsobilá k právním úkonům. Důvodová zpráva pak dále k tomuto činu uvádí, že v České republice není koncepce pojata tak široce jako v zahraničí a právní úprava se vztahuje na dobrovolnou eutanazii. Rozlišení na aktivní a pasivní není důležitá. Podstatné ale ovšem bylo, že pacient trpěl nevyhládivitelnou chorobou. Tato podmínka nebyla v zahraničních právních úpravách obvyklá.⁹⁸

V prvním čtení se téma úmrtí na žádost stalo předmětem mnohých disputací, já myslím, že spíše negativních. JUDr. Vlasta Parkanová uvádí, že spatřuje konflikt mezi důvodovou zprávou a příslušným ustanovením o úmrtí na žádost, jelikož za tento může být pachatel potrestán jen velmi nízkým trestem, ale důvodová zpráva hovoří o zvýšení záštity nad životem a zdravím.⁹⁹ Byla to potom právě Parkanová, která v té době předsedala Ústavně právnímu výboru, která žádala zrušení onoho § 115 a této žádosti bylo posléze vyhověno.¹⁰⁰ Profesor Zdeněk Jičínský uvítal zavedení eutanazie do trestního zákoníku s odůvodněním, že v jiných právních řádech cizích států je tato otázka nějak řešena a postoje lidí na tuto problematiku se neustále vyvíjí a diskutují. Poslanci by tedy měli debatovat o tomto tématu také. Názor, že je třeba o eutanazii disputovat, zastává také JUDr. Marie Rusová.¹⁰¹ Poněkud skepticky se staví k zařazení eutanazie do trestního zákoníku MUDr. Josef Janeček. Domnívá se, že spousta lidí vyjádří přání zemřít, ale jejich vůle je ve skutečnosti jiná. Doslova k tomu podotknul: „Ono slovní vyjádření, že chci zemřít a přeji si to, vůbec není volání po smrti a vyhovění dikci tohoto zákona. Je to naopak volání po životě, tj. mluvte se mnou, starejte se o mě, pomozte mi, vždyť já tu chci být s vámi. Ta věc je totiž fakticky přesně obráceně, než je napsána v návrhu zákona. Skutečné utrpení, které může existovat, je utrpení společenské, utrpení ze ztráty sociálních vazeb, tedy je to něco, co tato společnost dluží, na co má starý člověk nárok. Měla by to řešit tím, že mu tuto službu poskytne, nikoli tím, že ho zcela legálně pošle na onen svět.“¹⁰² Tato osnova taktéž nikdy nevstoupila v platnost a až v roce 2009, po četných změnách v obsahu, mezi něž patřilo i vyškrtnutí skutkové podstaty usmrcení na žádost, byla přijata. Nicméně tento návrh vyšlapal

⁹⁷ ŠÁMAL: Usmrcení na žádost..., s. 135.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ VANTUCH: Návrh nového trestního...

¹⁰⁰ ŠÁMAL: Usmrcení na žádost..., s.138.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

pomyslnou cestičku k legalizaci eutanazie, což beru jako obrovský pokrok i přes nepřijetí do právního řádu.

2.6 Návrh zákona o důstojné smrti z roku 2008

Senátorka Václava Domšová podala v roce 2008 návrh zákona o důstojné smrti. V tomto návrhu v celkovém rozsahu devatenácti paragrafů pak poměrně podrobně klasifikuje co je důstojnou smrtí, za jakých podmínek, komu a kdo může pacientu k důstojné smrti pomoci.¹⁰³ V důvodové zprávě přiložené k tomuto zákonu pak Domšová vysvětluje, že na prvním místě by měla být pacientu dána možnost, aby za pomoci jiné osoby ukončil svůj život důstojně sám za pomoci jiné osoby, tedy institut tzv. asistované sebevraždy. Až na pomyslné druhé přičce pak stojí aktivní činnost lékaře (pouze lékaře, jiná osoba k tomu nebyla dle návrhu kompetentní). Ten by pak na základě předchozí žádosti pacienta o důstojnou smrt, který již neví sám o sobě, osobně eutanazii (aktivní) provedl.¹⁰⁴ V návrhu zákona pak bylo předkládáno toto znění: „§ 1 (1): Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.“ (2) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí rovněž úmyslné ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost jinou osobou, pokud není možný postup dle odst. 1.“¹⁰⁵ Lékař provádějící takto povolenou eutanazii by potom nebyl nikterak postižitelný za svoje jednání. Bylo ale dáno na vůli lékaře, zda by eutanazii prováděl nebo ne. Pokud by tak učinil, musel by do pěti dnů odeslat vyplněný formulář týkající se osoby pacienta a jeho zdravotního stavu na ministerstvo. To by dále předalo formulář odborné komisi k posudku, zda byl tento postup v souladu se zákonem a vydal o tom do dvou měsíců rozhodnutí. Dospěla-li by komise k rozhodnutí, že nebyly splněny zákonem stanovené podmínky, předala by ten konkrétní případ státnímu zástupci k prošetření. Pacient mohl sepsat žádost kdykoli za života a tato pak byla přiložena do jeho zdravotnických dokumentů. Tato žádost mohla být kdykoli pacientem odvolána, pokud by se tak stalo, byla by žádost z dokumentů odebrána a zničena nebo by k ní nebylo přihlíženo, pokud by ji pacient odvolal ústně až při hospitalizaci v nemocnici. Pokud by pacient neměl již

¹⁰³ DOMŠOVÁ, Václava. *Zákon o důstojné smrti-senátní návrh*. [online]. Senat.cz, 14. července 2008 [cit. 8 listopadu 2017]. Dostupné na <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47525&id_var=40369>.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

dříve sepsanou žádost v dokumentaci, mohl by pak požádat o důstojné ukončení života i za dobu hospitalizace, po konzultaci s lékařem, který by mu přesně popsal jeho zdravotní stav a prognózy do budoucna. Toto sezení by se pak ještě třikrát opakovalo, aby měl lékař, potažmo i pacient, jistotu, že pacient tak činí vážně a z vlastní vůle a není jiné přijatelnější východisko z této nelehké situace.¹⁰⁶

Tento návrh zákona pak vyvolal mnoho vesměs negativních reakcí. Poslanci Borisovi Šťastnému se na něm nelíbilo to, že úmrtí by měl způsobovat lékař.¹⁰⁷ Šťastný ale sám nepatří mezi odpůrce eutanazie, nicméně tento návrh u něj neobstál. Tehdejší ministryně pro lidská práva Stehlíková pak tento návrh shledala protiústavním a v rozporu s mezinárodními smlouvami z oblasti lidských práv, neboť návrh popírá základní právo na život.¹⁰⁸ Jeník pak poukázal na to, že nikde není dále specifikováno, kdo je vlastně pacientem, jak o něm hovoří § 1. Také se poté připojil ke kritice odpovědnosti dané do rukou lékaře. Ten by potom měl sám rozhodnout o neřešitelnosti pacientova zdravotního stavu a poté provést eutanazii.¹⁰⁹ Předseda národní rady osob se zdravotním postižením Krása považuje tento návrh za „nesmyslný, protože předpokládá racionální uvažování v jedinečné, traumatické situaci. Tito lidé ve skutečnosti neuvažují svobodně, ale jsou pod tlakem této jedinečné události a jednají zkratkovitě. Je to něco podobného jako pokus o sebevraždu, kterou lidé dělají v situaci, kterou neumí řešit. Je zajímavé, že člověka, který se pokusí o sebevraždu, považujeme za nepřičetného a je hospitalizován na psychiatrické léčebně“.¹¹⁰ Sama tvůrkyně návrhu Domšová pak dodala, že ať již návrh zákona projde nebo ne, je velice důležité o tomto tématu začít více diskutovat, dostat ho do všeobecného povědomí lidí. Tento návrh zákona nebyl nikdy přijat.

¹⁰⁶ DOMŠOVÁ: *Zákon o důstojné smrti...*

¹⁰⁷ *Eutanazie se vrací, senátorka navrhuje „důstojnou smrt“* [online]. tyden.cz, 20. července 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/eutanazie-se-vraci-senatorka-navrhuje-dustojnou-smrt_71497.html>.

¹⁰⁸ NĚMCOVÁ, Barbora. *Eutanazie v Česku zůstává nelegální, Senát změny zamítl.* [online]. zpravy.idnes.cz, 8. září 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <https://zpravy.idnes.cz/eutanazie-v-cesku-zustava-nelegalni-senat-zmeny-zamitl-pi8-/domaci.aspx?c=A080918_190510_domaci_1f>.

¹⁰⁹ JENÍK, Ivo. Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 17, s. 11.

¹¹⁰ KRÁSA, Václav. *Ať si každý zabije svou maminku a svého tatínka sám.* [online]. blog.aktualne.cz, 22. července 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://blog.aktualne.cz/blogy/vaclav-krasa.php?itemid=4062>>.

2.7 Návrh zákona o důstojné smrti z roku 2016

Dalším pokusem o zavedení eutanazie do právního řádu České republiky je návrh zákona o důstojné smrti, o který se nejvíce zasloužil profesor Jiří Zlatuška. Společně s ním návrh podalo dalších pět poslanců. Stalo se tak v květnu loňského roku. V tomto návrhu zákona spatřuji jen jakési okopírování jeho předchůdce z roku 2008. Tento poslanecký návrh zákona čítal 20 paragrafů, byla k němu sepsána i důvodová zpráva. Ve svém prvním paragrafu také upřesňuje, co je důstojnou smrtí, jak a kdo může osobě (pacientu) k důstojné smrti dopomoci. Navrhováno bylo toto znění § 1: „(1) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem. (2) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí rovněž úmyslné ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost jinou osobou, pokud není možné použít postup dle odst. 1.”¹¹¹ Tento návrh prvního paragrafu je pak zcela totožný s plánovaným § 1 v roce 2008 senátorkou Domšovou. Jedná se tu také prvně o situaci asistované sebevraždy, až pokud tato možná nebude, přichází na řadu provedení aktivní eutanazie. Návrh z roku 2016 pak také upravuje, že eutanazii může provést jen lékař za zákonem stanovených podmínek a je jen na vůli lékaře, zda bude chtít pacientu k důstojné smrti pomoci či nikoli. Pacient může o takovéto ukončení života požádat předem podanou žádostí, která musí být datována a podpis na ní musí být úředně ověřen. Jsou tu také kladeny podmínky na stav pacienta, a to je plné vědomí při sepisování žádosti a musí být způsobilý k právním úkonům. Je-li pacient nějak postižen či není zcela gramotný, je tu možnost sepsání žádosti před svědky. Ti pak musí být uvedeni v listině a také musí být z listiny zřejmé, jakým defektem pacient trpí, že nemůže pořídit žádost sám. Žádost je pak založena do dokumentů pacienta a dospěje-li ten k názoru, že si nepřeje postupovat dle zákona o důstojné smrti, je žádost ze spisu pacienta odebrána a zničena.¹¹² Lékař, který by dopomohl pacientu k důstojné smrti pomocí asistované sebevraždy či by provedl eutanazii, je povinen vypsát formulář obsahující popis situace, zda byl pacient ve stavu, kdy takovýto postup byl v pořádku, veškeré osobní údaje pacienta a odevzdat jej ministerstvu do pěti pracovních dní. Další postup ministerstva je pak zcela totožný jako bylo navrhováno v roce 2008, tj. předání zvláště ustavené komisi, která by působila pod záštitou veřejného ochránce práv, byla by složená z právníků, lékařů a odborníků z oblasti důstojné smrti, a ta by poté zhodnotila oprávněnost či

¹¹¹ ZLATUŠKA, Jiří. *Poslanecký návrh zákona o důstojné smrti*. [online]. psp.cz, 26. května 2016 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/doc/00/12/68/00126841.pdf>>.

¹¹² Tamtéž.

neoprávněnost lékařova konání a dle svého stanoviska je při nesplnění a nedodržení zákonných podmínek předala příslušnému státnímu zástupci. Rozhodování komise by pak podléhalo správnímu řádu. Ministerstvu je pak ponechána povinnost sestavit výše zmíněný formulář a okolnosti pro vyhovění žádosti o důstojnou smrt. Novým je pak § 20, který stanovuje, že zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.¹¹³

Tento zákon vyvolal, jak jinak, než mnoho různých se reakcí. Už jen samotný název vyvolal negativní reakci u přednosty Ústavu etiky na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy Marka Váchy. Ten ve svém článku kritizuje tento název, jelikož pojednává o eutanazii, ale toto slovo se v celém návrhu ani jednou neobjeví, nad čímž vyslovuje domněnku o matení čtenáře. Dále pak polemizuje nad tím, že pokud tedy důstojná smrt znamená buď asistovanou sebevraždu, nebo eutanazii, pak tedy dovozuje, že za jiných podmínek než zde uvedených nelze, například doma, zemřít důstojně.¹¹⁴ Na jiném místě pak upozorňuje na riziko kluzkého svahu, k jakému dle něj došlo v Belgii a Nizozemí. Chtít pak tedy uzákonění eutanazie je podle něj „cesta špatným směrem“.¹¹⁵ Toto opírá o prohlášení Parlamentního sdružení Rady Evropy z roku 2012, kde vytáhl toto oznámení: „Eutanazie, jakožto úmyslné zabití, ať již skutkem nebo zanedbáním, závislé lidské osoby pro její údajné dobro, musí být vždy zakázána“.¹¹⁶ Lepší a důstojnější řešení je pro pacienty umírání doma či v hospici za přítomnosti rodiny a k tomu kompetentního personálu.¹¹⁷ Helena Krejčíková, konzultantka České společnosti paliativní medicíny, pak kritizuje formulaci § 2 návrhu zákona, jelikož ten zaručuje trestní nepostižitelnost lékaře, když splní všechny zákonem uložené podmínky, není ale na současný trestní zákoník nijak více navázán či s ním propojen. Další slabinu návrhu spatřovala v tom, že pokud by tedy komise shledala, že lékař jednal protizákonně, nebylo by jasné, za který trestný čin má být stíhán, jelikož není žádná skutková podstata dopadající na dotyčný případ. Dalším problémem je pak dnes již překonané označení způsobilosti k právním úkonům, takto výslovně se o tomto institutu zmiňuje důvodová zpráva. Důležitější než špatné označení institutu je pak jeho aplikace v praxi. Krejčíková uvádí, že problém by nastal, pokud by žádost mohl sepsat šestnáctiletý, který uzavřel manželství či byl emancipován. V tomto konkrétním případě by se pak ustanovení § 4 návrhu zákona

¹¹³ ZLATUŠKA: *Poslanecký návrh zákona...*

¹¹⁴ VÁCHA, Marek. *Lze ještě „zkrotit“...*, s. 8.

¹¹⁵ VÁCHA, Marek. *Eutanazie-cesta špatným směrem. Nové město, 2007, roč. 26, č. 9, s. 5.*

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

o důstojné smrti dostalo do rozporu s § 36 odst. 6 zákona č. 372/2011 Sb., zákona o zdravotních službách, kde je psáno: „Dříve vyslovené přání nelze uplatnit, jde-li o nezletilé pacienty nebo pacienty s omezenou svéprávností.“¹¹⁸ Zde je podstatná nezletilost, nikoli svéprávnost („způsobilost k právním úkonům“ dle důvodové zprávy). Jako zásadní úskalí však autorka vidí formulaci návrhu zákona týkající se rozhodování komise o zákonnosti postupu lékaře. Na jednu stranu má podléhat správnímu řádu, na což lze usuzovat, že by se jednalo o rozhodnutí správního orgánu a kontrolu by prováděly soudy správní. Při nesplnění podmínek zákona je komise povinna předat věc státnímu zástupci, což by nekorespondovalo s kontrolou ze strany správních soudů. Poslední nedostatky pak Krejčíková spatřuje v absolutním nevymezení a nevysvětlení pojmů, se kterými návrh zákona pracuje. Konkrétně se jedná o to, kde je ošetřující lékař či co znamená termín nahodilá nemoc.¹¹⁹ Za Kabinet zdravotnického práva a bioetiky pak Černý, Doležal A. a Doležal T. vydali stanovisko k návrhu zákona o důstojné smrti. Ti stejně jako Vácha považují za zmatečné, že se v návrhu zákona samotném nepracuje s termíny asistované sebevraždy a aktivní eutanazie, ale děje se tak až v důvodové zprávě. Znění § 1 odst. 1 návrhu (viz výše) pak považují jako formulaci eutanazie, nikoli asistované sebevraždy. Autoři Stanoviska neodporují zavedení eutanazie, nicméně tento návrh byl nedostatečný. Kritizují také absenci diskuzí ať již ze strany odborníků či laické veřejnosti. Poukazují také na nedostatek místa v hospicích a nedostatečnost paliativní péče, což může mnohdy pacienty přivést k myšlence na asistovanou sebevraždu, i když by jim to dříve ani nepřišlo na mysl. Dále pak vytýkají, s čímž se ztotožňují i já, českému lékařství „paternalistický“ přístup namísto nezávislosti pacienta a řízení se jeho přáními. To je a byl by i do budoucna velký kámen úrazu, že by lékaři dělali spíše podle sebe než na přání pacientů. Návrh zákona pak shledali unáhleným pro naši společnost, nicméně je to dobrý krok k nutné diskuzi na toto téma.¹²⁰ Tento návrh zákona byl pak ponejvíce srovnáván s belgickou právní úpravou. Tam se eutanazie těší velké oblibě.

¹¹⁸ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁹ KREJČÍKOVÁ, Helena. *Je návrh zákona o důstojné smrti důstojný?* [online]. zdravotnickepravo.cz, 6. června 2016 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/je-navrh-zakona-o-dustojne-smrti-dustojny/>>.

¹²⁰ ČERNÝ, David. *Stanovisko k návrhu zákona o důstojné smrti.* [online]. zdravotnickepravo.cz, 6. června 2013 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/stanovisko-k-navrhu-zakona-o-dustojne-smrti/>>.

Uvádí se, že více než pět pacientů se za jediný den rozhodne pro dobrovolné ukončení života.¹²¹

Sám hlavní tvůrce Zlatuška se domnívá, že tento návrh otevře prostor pro debaty, ale výsledek bude záviset na přesvědčení senátorů. Veřejnost v České republice by ale dle ankety Centra průzkumu veřejného mínění byla spíše pro uzákonění eutanazie, a to dokonce 2/3 většinou. Kdo naopak se staví do opozice, jsou odborníci z oboru, nejvíce lékaři. Mluví České lékařské komory Sojka uvedl: „Poslanci by se měli věnovat důležitějším věcem. Například vyřešit podfinancování a nedostatek personálu v zařízeních, jako jsou hospice.“¹²² Vácha pak ještě uvedl, že je tu obrovské riziko zneužívání eutanazie, povětšinou od příbuzných pacienta. Naopak Černý zase poukazuje na strach lékařů z provádění eutanazie. Nechápe jej však, když podle jeho mínění je pasivní eutanazie v nemocnicích prováděna.¹²³ Dle výzkumu prováděného na internetovém serveru zpravy.aktualne.cz, kterého se zúčastnilo téměř 1 100 000 respondentů na otázku „Měla by být v Česku povolena eutanazie?“ odpovědělo „ano“ zhruba 77 % dotázaných.¹²⁴ Jakkoli by veřejnost uvítala vtělení eutanazie do právního řádu, poslanci jsou vesměs proti. Jako nejhlavnější argument potom používají, stejně jako Vácha, nebezpečí zneužití. Tento názor pak zastával poslanec Jiří Mihola, Marek Benda či Soňa Marková. Ta dále ještě uvedla za celou komunistickou stranu, že je pro ně mnohem více prioritní pomoc a opora pro paliativní medicínu či hospicovou péči.¹²⁵ Tento návrh zákona pak nebyl vládou přijat.

¹²¹ SKOUPÁ, Adéla. *Eutanazie se v Česku vrací do hry. O důstojnou smrt by se žádalo s ověřeným podpisem a v předstihu*. [online]. zpravy.aktualne.cz, 3. června 2013 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/legalizace-eutanazie-se-v-cesku-vraci-do-hry-zakladem-ma-byt/r~d157f03a28e611e682470025900fea04/?redirected=1476723042>>.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ CIKRT, Tomáš. *Poslanec ANO Zlatuška chce navrhnout uzákonění eutanazie. Zatím se zdá, že podporu nezíská*. [online]. zdravotnickýdenik.cz, 21. května 2016 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.zdravotnickýdenik.cz/2016/05/poslanec-ano-zlatuska-chce-navrhnout-eutanazii-zatim-se-zda-ze-podporu-neziska/>>.

3. Současná právní (ne)úprava eutanazie

Jak jsem již zmiňovala, eutanazie nebo asistovaná sebevražda nejsou jako zvláštní skutková podstata nikde v žádném zákoně či mezinárodní smlouvě závazné pro Českou republiku samostatně definovány. Přes analogii pak musíme dovozovat ustanovení nejvíce dopadající na tento případ. Relevantní bude Listina základních práv a svobod, trestní zákoník či zákon o zdravotních službách, které jsou na danou problematiku aplikovatelné.

3.1 Ústavněprávní rovina

Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), patřící do ústavního pořádku jakožto pramen práva nejvyšší síly, obsahuje ustanovení dopadající na eutanazii ve svém prvním oddíle chránícím základní lidská práva a svobody. Zejména článek 6, který pojednává o právu na život: „(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením. (2) Nikdo nesmí být zbaven života. (3) Trest smrti se nepřipouští. (4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“¹²⁶ Jedná se o základní rámec ochrany práva na život, přičemž poslední odstavec připouští beztrestnost jednání vedoucího k ukončení života, bylo-li by souladné se zákonem. Z toho lze dovodit, že pokud by bylo provádění eutanazie legalizováno, zejména beztrestností eutanazie v trestním zákoníku, bylo by to ve shodě s ústavním pořádkem.¹²⁷ Opačnou stranu mince pak představuje článek 10 LZPS chránící lidskou důstojnost: „(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“¹²⁸ Má-li být dle tohoto článku zachována lidská důstojnost, zcela jistě má člověk právo i na důstojné umírání. Zde se nám tedy dostávají do konfliktu dvě základní práva, a to právo na život a právo na zachování lidské důstojnosti.¹²⁹ Řešit nastalou situaci lze pomocí tzv. testu proporcionality, kde se posuzují tři kritéria, a to vhodnost, potřebnost a

¹²⁶ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁷ JAHNSOVÁ, KUČA: Právní aspekty..., s. 357.

¹²⁸ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹²⁹ PEČINKA, Martin. *Právní aspekty aktivní eutanazie. Mám povinnost žít?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 25. února 201 [cit. 16. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/02/martin-pecinka-pravni-aspekty-aktivni.html>>.

závažnost základních práv.¹³⁰ Musíme pak zvážit, do kterého práva bude na úkor druhého zasaženo, ale s co největším možným šetřením základního práva druhého. Je tedy otázkou, které právo by mělo mít v tomto případě „přednost“. Dle Pečinky by v moderních demokratických státech mělo za určité situace dostat přednost právo na zachování lidské důstojnosti.¹³¹ Nicméně se domnívám, že by tomu bylo za současného právního stavu věci právě opačně. Napovídá tomu i komentář k článku šestému LZPS: „Jako subjekt práva na život má každý právo o svém životě rozhodovat. Toto právo je však nezczitelné a nezadatelné a nemůže být přeneseno na nikoho jiného, aby o něm rozhodoval nebo se podílel na odnětí života. Souvisí s tím nedovolení euthanasie a trestnost účasti na sebevraždě.“¹³²

3.2 Trestněprávní rovina

Eutanazie je nyní klasifikována jako trestný čin vraždy podle § 140 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále jen „TZ“), trestný čin zabití dle § 141 TZ, asistovaná sebevražda je trestným činem účasti na sebevraždě dle § 144 TZ.¹³³ U prvního jmenovaného trestného činu se může jednat tedy zejména o tzv. vraždu prostou: „Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.“¹³⁴ nebo vraždu kvalifikovanou, označovanou jako vražda s rozmyslem či předchozím uvážením: „Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.“¹³⁵ To by zahrnovalo například situaci, kdyby někdo trpěl nesnesitelnými bolestmi a pachatel by si pak zvážil vše možná pro a proti a rozhodl by se eutanazii provést. Poslední možností pro použití § 140 je potom privilegovaná skutková podstata vraždy v odstavci 3: „Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2.“¹³⁶ Pro naše účely je potom relevantní písmeno a) příslušného odstavce, které předpokládá čin spáchaný na dvou nebo více

¹³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/1994.

¹³¹ PEČINKA: *Právní aspekty aktivní...*

¹³² PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář II. díl*, Praha: Linde, 1999, str. 67.

¹³³ VLČKOVÁ: *Eutanazie...*, s. 60.

¹³⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

osobách.¹³⁷ Za trestný čin uvedený v § 140 odst. 3 písm. a) TZ by pak mohl být například trestán lékař, který by eutanazii prováděl opakovaně u více osob. Kdyby tedy nebyly žádné polehčující okolnosti a eutanazie se posuzovala přesně podle § 140, ukládal by se trest v nejnižší možné hranici deset let. Což mně osobně přijde poměrně tvrdý trest za provedení aktivní eutanazie, byla-li by vykonána pro ukončení bolestí a trápení pacienta, jemuž již nelze pomoci a jehož nemoc není léčitelná. Je tu ale možnost soudu využít institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody, ten by ale nemohl být nižší než 3 roky.¹³⁸ Eutanazii je také možno klasifikovat jako trestný čin zabití, jak jej určuje § 141 TZ: „Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.“¹³⁹ Posouzení eutanazie (aktivní) jako zabití mi přijde vhodnější, vzhledem k formulaci podmínek jako je především omluvitelné hnutí mysli, ale také kvůli výměře trestu. Za omluvitelnou by pak mohla být považována touha pomoci umírajícímu, snaha zkrátit jeho utrpení či vyhovění jeho přání. Pokud by soud shledal naplnění podmínek pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle § 58 TZ, mohl by tento být snížen až pod jeden rok. Přechín účast na sebevraždě, pod který je subsumována asistovaná sebevražda, je definován jako: „Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.“¹⁴⁰ Již z kvalifikace trestného činu jako přechínu můžeme vidět jeho nejnižší závažnost vzhledem ke dvěma předchozím trestným činům, které jsou podle výše trestní sazby zločiny.

3.3 Zdravotněprávní a občanskoprávní rovina

Na tomto místě je nejprve vhodné upozornit na určitou dvoukolejnost právní úpravy týkající se poskytování zdravotních služeb pacientu. Pokud si pacient nepřeje určitý zákrok a nedá k němu souhlas, nemůže ho lékař proti jeho vůli léčit či na něm provést určitý, byť i nezbytný, zákrok. Ustanovení týkající se informovaného souhlasu pacienta se zákrokem pak nalezneme jak v § 28 odst. 1 zák. č. 372/2011 Sb., zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen „zákon o zdravotních službách“), tak také v § 93

¹³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ Viz § 58 zák. č. 40/2009 Sb.

¹³⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁰ Tamtéž.

a násl. zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“), kde je vymezen zásah do integrity člověka a § 2636 a násl. OZ, který pojednává o péči o zdraví. Je tedy nutné vnímat zákon o zdravotních službách jako *lex specialis* k občanskému zákoníku.¹⁴¹

Medicíální úkony pak lékař může pacientu poskytnout pouze s dostatečným předchozím vysvětlením. V rámci zákona o zdravotních službách je tedy možné „zdravotní služby pacientu poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak“.¹⁴² Zákon pak na jiném místě uvádí, kdy není nutné mít souhlas pacienta, je to zejména v situaci, kdy je mu nařízeno se nějakému vyšetření podrobit. Jedná se konkrétně o ustanovení § 38 zákona o zdravotních službách. Jsou to tyto důvody: pravomocně mu (pacientu) bylo uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče, je nařízena izolace či karanténa, je nařízeno vyšetření zdravotního stavu, pacient ohrožuje své okolí pro duševní poruchu či vlivem návykové látky nebo potřebuje neodkladně poskytnutí zdravotní péče, ale zároveň pro svůj zdravotní stav není schopen souhlas dát.¹⁴³ V tomto zákoně pak také najdeme upraven institut dříve vysloveného přání, pod něž můžeme podřadit pasivní eutanazii.¹⁴⁴ Smyslem je řídit se dle pacientova dříve vysloveného přání, ve kterém souhlasí či nesouhlasí s poskytováním určitých zdravotních služeb v situaci, kdy již nebude schopen přání vyslovit. Tímto pacientovým přáním se však nejde řídit za každé situace. Zákon je například zakazuje u nezletilých či omezeně svéprávných osob. Pro posouzení právní úpravy dříve vysloveného přání pro účely eutanazie je stěžejním § 38 odst. 5 písm. b) a d). Dříve vyslovené přání dle písmene b) „nelze respektovat, pokud nabádá k takovým postupům, jejichž výsledkem je aktivní způsobení smrti“ a dle písmene d) jej „nelze respektovat, pokud byly v době, kdy poskytovatel neměl k dispozici dříve vyslovené přání, započaty takové zdravotní výkony, jejichž přerušení by vedlo k aktivnímu způsobení smrti“.¹⁴⁵ I když to není výslovně jako eutanazie pojmenováno, lze dovést, že za situace, kdyby si pacient ve stavu,

¹⁴¹ FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb*. [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 16. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.

¹⁴² Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ PEČINKA: *Právní aspekty aktivní...*

¹⁴⁵ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

kdy již není schopen o sobě rozhodovat, přál aktivní ukončení života, se nepochybně o aktivní eutanazii jedná.

Občanský zákoník pojmenovává úpravu týkající se zákroků na pacientech jako zásah do integrity člověka. Do té nesmí být zasazeno bez jeho vědomého souhlasu. Má-li být člověku proveden nějaký zákrok, musí mu být dostatečně a srozumitelně vysvětleno o jaký zákrok se jedná, jeho účel, možné následky a nebezpečí zákroku či volba jiného než navrženého postupu.¹⁴⁶ Je-li pacient hospitalizovaný, věnuje se této situaci občanský zákoník od § 2636 a násl., nazvaných jako péče o zdraví. I v tomto případě musí poskytovatel zdravotních služeb ošetřovanému dostatečně vysvětlit zamýšlenou péči či zákrok a další postup. Přeje-li si to ošetřovaný, může to být učiněno i v písemné formě. Vysvětlení má dle OZ být poskytnuto řádně a ošetřovaný jej musí pochopit a musí znát všechna možná nebezpečí ze zákroku či péče plynoucí.¹⁴⁷

Nastane-li situace, že pacient i po všech náležitých vysvětleních svého stavu nedá k nějakému zákroku souhlas nebo nepřistoupí na určitý druh léčby či se rozhodne hospitalizaci nebo léčbu samotnou ukončit, nemůže za takové pacientovo jednání být lékař nikterak postihován. Povede-li toto neléčení pacienta k jeho smrti, či to smrt uspíší či přivedí, pak není dána odpovědnost lékaře. Můžeme tady hovořit o jakési formě pasivní eutanazie, která ovšem není trestná či protizákonná. Stejný názor k této problematice zastává i Ústavní soud, který na začátku roku 2017 vydal nález, ve kterém potvrdil beztrestnost lékaře, který neposkytne potřebnou pomoc a péči, nemá-li k ní souhlas dospělého svéprávného pacienta (zde se jednalo o jeho matku). Kdyby ji lékař přes její nesouhlas ošetřoval, zasáhl by tak do jejího práva na nedotknutelnost osoby garantované článkem 7 Listiny základních práv a svobod a také do práva na fyzickou integritu chráněnou článkem 8 Listiny.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2078/16.

4. Diane Pretty proti Spojenému království

Asi nejnámějším soudním sporem týkajícím se problematiky eutanazie je případ britské občanky Diane Pretty. Tento případ došel až tak daleko, že jej musel rozhodovat Evropský soud pro lidská práva. Proto považuji za vhodné se o něm zmínit, jelikož rozhodnutí je závazné pro všechny členské státy, Českou republiku nevyjímaje. Jeho stálou aktuálnost a potřebnost dokládá i fakt, že se k němu vracel a vyjadřoval Ústavní soud v lednu tohoto roku.¹⁴⁹

Pretty byla 43 letá žena, která trpěla onemocněním motorických neuronů. Tato nemoc je doprovázena ochabováním svalstva, které člověk může vůlí ovládat a to zejména těžkým ochabnutím svalů na ruku a nohou. Smrt pak nastává nejčastěji z důvodu ochabnutí dýchacích svalů, svalů řídicích polykání a mluvení.¹⁵⁰ Tyto příznaky se projevíly i u stěžovatelky, nebyla schopna sama jíst, musela být vyživována přes hadičku, rovněž mluvení jí téměř nešlo. Z těchto důvodů se bála svého nedůstojného skonu a chtěla by spáchat sebevraždu, nicméně toto onemocnění jí neumožňovalo skrze ochrnutí končetin sebevraždu vykonat. Rozum a myšlení však fungovaly naprosto normálně, stěžovatelka nijak omezena nebyla, tudíž by nedůstojnost svého umírání pociťovala v plné míře.¹⁵¹ Stěžovatelka pro své onemocnění nebyla schopna sama vlastní rukou sebevraždu vykonat, chtěla tak tedy učinit prostřednictvím svého manžela. Obávala se však, že ten by za to mohl být stíhán, jelikož nápomoc k sebevraždě se řadí v Británii mezi trestné činy. Předem se tedy obrátila na úřad pro veřejné trestní stíhání, kde se dožadovala slibu nestíhatelnosti manžela, jelikož ten bude pouze plnit její přání. Této žádosti nebylo vyhověno, jelikož to úřad ani nemá ve své kompetenci. V roce 2001 se pak obrátila na soud, aby znovu prošetřil odmítnutí žádosti či sám žádosti vyhověl. Opírala se pak zejména o články 2, 3, 8, 9 a 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Žádost byla zamítnuta jak tímto soudem, tak také ve Sněmovně lordů, na kterou se obrátila posléze.¹⁵² Jako poslední východisko pak zvolila Evropský soud pro lidská práva. Konkrétní porušení svých základních lidských práv

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2078/16.

¹⁵⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. dubna 2002, *Case of Pretty v. The United Kingdom*, (4. sekce) stížnost č. 2346/02, [online], hudoc.echr.coe.int, [cit. 15. listopadu 2017]. Dostupné na <[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["698325"\],"itemid":\["001-60448"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹⁵¹ MATOCHOVÁ, Soňa. Otázka eutanazie z pohledu judikatury evropského soudu pro lidská práva. *Zdravotnické právo v praxi*, 2016, roč. 4, č. 2, s. 25.

¹⁵² Tamtéž.

spatřovala v porušení výše zmiňovaných článků Úmluvy. Článek 2 Úmluvy Pretty chápala tak, že tento nechrání život jako takový, ale právo na život.¹⁵³ Soud pak vyzdvihoval článek 2 jako elementární a přiznával mu výsadní postavení, jelikož všechny ostatní z něj vychází. Soud pak právo na život nechápe ve stejném slova smyslu jako stěžovatelka, tedy právo ukončit svůj vlastní život. Nemůže být komoleno do jiného významu, tedy že si člověk rozhoduje o právu zemřít. Toto je naprosto opačné oproti tomu, o čem pojednává článek 2. ESLP („Evropský soud pro lidská práva“) pak konstatuje, že není možno v žádném případě usuzovat, že by právo na život jak je psáno ve článku 2 zahrnovalo i právo na smrt.¹⁵⁴ K tomuto se stěžovatelka ještě vyjádřila, že pokud ESLP vnímá článek 2 tak, jak je popsáno, potom státy povolující asistovanou sebevraždu vlastně porušují Úmluvu. Soud se pak vyjádřil v tom smyslu, že jeho pravomocí není kontrola porušení povinnosti chránit právo na život.¹⁵⁵ Dalším dotčeným byl článek 3 Úmluvy, který zakazuje mučení, nelidské či ponižující zacházení nebo tresty. Pretty podle ní pak právě takové nelidské a ponižující zacházení musela trpět a snášet, když její žádosti nebylo vyhověno. ESLP argumentoval tím, že v článku 3 je myšlen zákaz mučení či ponižujícího zacházení ze strany státu a jeho orgánů, nikoli na případy, kdy utrpení nepramení z důsledku chování druhé osoby, ale vzniká v souvislosti s nemocí stěžovatelky bez jakéhokoli přičinění jiné osoby zvenčí. Dále bylo údajně zasaženo do navrhovatelčina práva na respektování soukromého a rodinného života, tedy článku 8 Úmluvy. Konkrétní porušení spatřovala v tomto případě v nemožnosti nakládat se svým vlastním tělem, což s sebou nese i rozhodnutí se pro čas vlastní smrti. V odstavci 2 článku 8 Úmluvy je pak vymezeno, kdy stát může do tohoto práva zasáhnout. Jedná se pak o případy nezbytné v demokratické společnosti, veřejná bezpečnost či ochrana zdraví nebo morálky.¹⁵⁶ I v tomto případě soud shledal chování státu souladné s Úmluvou. Ani článek 9 Úmluvy, jež zaručuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebyl dle ESLP porušen. Stěžovatelce bylo sice dáno za pravdu, že její přesvědčení na téma asistované sebevraždy je velmi silné, nicméně každé přesvědčení nutně nemusí spadat do působnosti článku 9

¹⁵³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 29. dubna 2002, *Case of Pretty v. The United Kingdom*, (4. sekce) stížnost č. 2346/02, [online], hudoc.echr.coe.int, [cit. 15. 11. 2017]. Dostupné na <[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["698325"\],"itemid":\["001-60448"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹⁵⁴ MATOCHOVÁ: Otázka eutanázie..., s. 25.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Evropská úmluva o ochraně lidských práv, [online], echr.coe.int, [cit. 15. 11. 2017]. Dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf>.

Úmluvy.¹⁵⁷ Posledním namítaným porušeným byl článek 14 Úmluvy. Hlavní problém stěžovatelka viděla v diskriminaci v zákonném přístupu k sebevraždě. Zdravý a způsobilý člověk může dle své volby spáchat sebevraždu. Člověku s nějakým postižením není povoleno nechat si v sebevraždě pomoci. Ani v tomto případě neshledal ESLP porušení Úmluvy.

Toto rozhodnutí se poprvé komplexně a poměrně podrobně zabývá tématem asistované sebevraždy, potažmo eutanazie. Všechny stěžovatelkou napadané články mají návaznost na eutanazii, proto je velice pozitivní, že se ESLP s touto citlivou otázkou důstojně vypořádal a stanovil rámec ochrany práv garantovaných Úmluvou.¹⁵⁸

¹⁵⁷ MATOCHOVÁ: Otázka eutanazie..., s. 26.

¹⁵⁸ Tamtéž.

5. Argumenty pro a proti legalizaci eutanazie

Na každý problém, co se nám naskytne, bychom měli nazírat ze dvou hledisek a pokusit se o nestranné, nezaujaté, city nezabarvené stanovisko, které budeme považovat za nejvíce objektivní. V případě eutanazie je velice těžké najít jednotné hledisko, které nebude nějak emočně podbarveno. Je to zejména z toho důvodu, že hovoříme-li o případně eutanazii u člověka, musí ten na tom být zdravotně velice špatně, musí trpět a už jen samotný pohled na něho v nás vyvolává přinejmenším soucit. Od tohoto je ale třeba se oprostít a předkládat fakta, která jsou relevantní.

5.1 Argumenty pro legalizaci

Nejčastějším a také nejsilnějším názorem je autonomie člověka. Člověk sám by si měl rozhodovat o svém vlastním životě. Tělo náleží člověku a je pouze na něm, jak s ním bude nakládat. Je-li to v zájmu člověka a je-li to pro něj nejvhodnější řešení, pak by eutanazie měla být provedena. Pokud se to nedotýká ostatních, ale pouze člověka samotného, je to jen a pouze jeho věcí a nikdo nemá právo do tohoto jeho základního práva zasahovat.¹⁵⁹ Jako další bývá polemizováno nad právem na důstojnou smrt. Za nedůstojné pak mnozí považují pouhé čekání na smrt za velkých bolestí a ztrátou kontroly nad vlastním tělem. Eutanazie pak představuje možnost výběru člověka mezi utrpením a smrtí.¹⁶⁰ Pacienti se také často obávají, že se stanou přítěží pro své příbuzné a ti se o ně budou muset starat. Rozhodnutí se pro eutanazii by pak pacient zbavil utrpení nejen sebe, ale i své blízké.¹⁶¹ Mnozí také odkazují na to, že eutanazie je dnešní běžnou součástí nemocniční praxe, jen se o tom nehovoří a není to až tak známé. Bylo by proto lepší, kdyby se takto nedělo nezákonně, ale byl by pro takové jednání stanoven jasný právní rámec.¹⁶² Z ekonomického hlediska je v současné době velmi finančně nákladná léčba o těžce nemocné a nevléčitelné pacienty, tedy paliativní péče. Provedení eutanazie či asistence k sebevraždě pacienta je výrazně levnější. Takto ušetřené zdroje peněz by se dále mohly využívat pro léčbu jiných pacientů.¹⁶³ Haškovcová tento

¹⁵⁹ VLČKOVÁ: *Eutanazie...*, s. 61.

¹⁶⁰ ŠUSTEK, Petr. *Euthanasie: Pro a proti*. [online]. eutanazie-dobrasmrt.bluefile.cz, 3. března 2008, [cit. 17. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://eutanazie-dobrasmrt.bluefile.cz/?akce=media&id=305>>.

¹⁶¹ HAŠKOVCOVÁ: *Thanatologie...*, s. 115.

¹⁶² VLČKOVÁ: *Eutanazie...*, s. 61.

argument popisuje velice výstižně: „Hovořit o vztahu ekonomiky a finality života se zdá neetické, ale zamlčovat existenci těchto dvou vztahů je pokrytecké.“¹⁶⁴

5.2 Argumenty proti legalizaci

Nejčtenějším argumentem proti provádění eutanazie je riziko jejího zneužití. Nežádá se, aby se stávalo, že blízcí umírajícího by se ho takto legálně „zbavili“. Využívali by přitom rozrušenosti a obav ze smrti pacienta a snáze by ho potom mohli přemluvit eutanazii podstoupit. Další obava vyvstávající ze zneužívání může být také možný velmi výnosný obchod s lidskými orgány.¹⁶⁵ S polemikou zneužití je pak velmi úzce spjato riziko tzv. kluzkého svahu. Toto přirovnání má vyvolat asociaci takovou, že jakmile jednou na kluzký svah stoupneme, už není dost dobře možné vrátit to zpět. To znamená, že nebude reálně udržet eutanazii v určených mantinelech, ale neustále bude narůstat počet pacientů chtějících ukončit svůj život.¹⁶⁶ Podrobně problematiku kluzkého svahu v zemích Evropské unie, kde je povolena eutanazie rozebírá bioetik Vácha. Jedná se o Belgie, Nizozemsko a Lucembursko. Data a čísla, která tu uvádí, jsou dle něj nejlepším argumentem proti legalizaci usmrcení na žádost. V Nizozemí se od roku 2010, kdy bylo provedeno 3136 úmyslných usmrcení na žádost, do roku 2016 počet provedených eutanazií téměř zdvojnásobil. Je to podle jeho mínění proto, že Nizozemí povolilo eutanazii i mentálně postiženým a celkově o ni může žádat širší spektrum pacientů. Dále upozorňuje na to, že v Nizozemí byla roku 1998 provedena pacientu eutanazie, která byla odůvodněna jeho „unaveností životem“.¹⁶⁷ V Belgii pak na 22 přirozených úmrtí připadá jedno úmrtí na žádost.¹⁶⁸ Hippokratova přísaha, byť právně nezávazná je dalším důvodem, proč lékaři sami nechtějí eutanazii provádět. Často je na ni ale odkazováno, jelikož je to stěžejní dokument pro lékařskou etiku. Dalším dokumentem, na který se lékaři odvolávají, je Etický kodex české lékařské komory. Kodex v § 2 odst. 7 zakládá lékařům tuto povinnost: „Lékař u nevyléčitelně nemocných a umírajících účinně tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání

¹⁶⁴ HAŠKOVCOVÁ: *Thanatologie...*, s. 126.

¹⁶⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. Praha: Orac, 2004, s. 106.

¹⁶⁶ VLČKOVÁ: *Eutanazie...*, s. 61.

¹⁶⁷ VÁCHA: *Lze ještě „zkrotit“...*, s. 8.

¹⁶⁸ Tamtéž.

prodlužovat život za každou cenu. Eutanazie a asistované *suicidium* nejsou přípustné.“¹⁶⁹ Ukončení života pacienta by nekorespondovalo s tím, k čemu se lékař zavázal složením přísahy.¹⁷⁰ Nikdo, ani lékař ani pacient nemohou vědět, zda nastane obrat k lepšímu a pacient doslova „neuteče hrobníku z lopaty“ a provedení eutanazie by pak bylo zcela nepotřebné.¹⁷¹ Zlegalizováním eutanazie by pak došlo k porušení důvěry pacienta k lékařům. Ze strany věřících lidí pak dochází také k námitkám proti eutanazii, jako zásahu do Boží vůle, ale o tom již bylo pojednáváno v kapitole první.

¹⁶⁹ Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory, Etický kodex České lékařské komory. [online]. lkcr.cz, 22. června 2007, [cit. 17. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.lkcr.cz/stavovske-predpisy-clk-212.html>>.

¹⁷⁰ VLČKOVÁ: Eutanazie..., s. 62.

¹⁷¹ CÍSAŘOVÁ, SOVOVÁ: *Trestní právo...*, s. 115.

6. Moje stanovisko k řešení problému eutanazie a asistované sebevraždy

Jak již bylo mnohokrát v této práci zmíněno, o eutanazii či asistované sebevraždě není v našem právním řádu ani zmínka, a to jak pozitivní, tak ani negativní. Nicméně tato otázka je tak složitá a zasahující do mnoha odvětví, že řešení této situace nebude jednoduché. Přesto se o něj pokusím. V první řadě je nutné odhlédnout od pocitové a citové stránky věci a přemýšlet o tématu z čistě právního hlediska. Vystávají mi na mysl proto dvě řešení dané situace plus jedno možné hledisko, které by mohlo nastat.

První variantou, asi nejsložitější, je uskutečnění obecného referenda vyhlášením pro tuto situaci. Jelikož v našem právním řádu není úprava obecného referenda nikde zakotvena, musel by být vydán *ad hoc* zákon pro danou situaci, jako tomu bylo při referendu o vstupu České republiky do Evropské unie. Referendum vidím jako nejlepší východisko pro úpravu, jelikož se domnívám, že o této citlivé a tolik diskutované a specifické záležitosti by měli občané rozhodnout sami. Jak vyplývá i z průzkumu, jež jsem uváděla v podkapitole 2. 7., veřejnost by se spíše vyjádřila pro ukotvení eutanazie do právního řádu. Referendu by musela předcházet osvěta obyvatelstva na toto téma. Mohlo by se například jednat o diskuzní pořady v televizi, reklamy, letáky, či sloupky nebo články v novinách. Otázka v referendu musí být položena tak, aby jej bylo možné přijmout či nepřijmout jednoznačnou odpovědí. To znamená buď odpověď „ano“ nebo „ne“. Otázka by tedy mohla znít: „Chcete v České republice legalizovat eutanazii a asistovanou sebevraždu?“ nebo „Jste pro legalizaci eutanazie a asistované sebevraždy v České republice?“ Podle výsledku referenda by zákonodárci museli pracovat s nastalou situací a reagovat na ni. V případě kladné odpovědi by potom bylo namíste znovu uvažovat o přijetí návrhu zákona o důstojné smrti, respektive jej přepracovat a odstranit nedostatky, kterými trpěl. To by vyžadovalo spolupráci s lékaři, kteří mají nejvíce zkušeností a jsou pro tuto problematiku nejkompetentnější. Některé nemocnice by potom mohly mít vyčleněny zvláštní oddělení, na kterém by docházelo ke konání eutanazie nebo asistované sebevraždy. Na těchto odděleních by pak pracovali pouze lékaři, kterým by provádění eutanazie či asistence u sebevraždy nečinily žádné vnitřní rozpory či hnutí svědomí. V žádném případě by se automaticky zlegalizováním usmrcení na žádost nestalo povinností lékaře tuto provádět. Byla-li by odpověď v referendu záporná a občané se vyjádřili proti legalizaci eutanazie, neměli by zákonodárci „dělat mrtvého brouka“ a s nastalým stavem pracovat dále. To by dle mého názoru v praxi znamenalo přidat do trestního zákoníku skutkovou podstatu usmrcení na žádost, jež by se dále diferencovala na eutanazii aktivní

a institut asistované sebevraždy a stanovit výměru trestní sazby za tento čin. Referendum vidím jako nejobektivnější možnost, jelikož se každý občan může vyjádřit. Nikdo z nás dopředu neví, jestli se on sám nebo někdo z jeho nejbližších do podobné situace nedostane. Když jsem zavedla na toto téma debatu v okruhu mé rodiny, kamarádů a známých, názory se velmi často různily. Většina z těch, kdo ale prožili zkušenost s trpícím a umírajícím člověkem ve svém okolí, by byli pro legalizaci. V tom dle mého soudu tkví ten největší problém. Nikdo, kdo v podobné situaci nebyl, se nedokáže vžít do pocitů, jež musí člověk prožívat, když vidí někoho blízkého v neútěšných bolestech a není jak mu pomoci. Ti, kteří se vyjadřovali proti, pak povětšinou neměli žádný závažný argument proti, vycházelo to z jejich pocitu, který v nich samotná situace vyvolala. Jako relevantní důvod proti byl stanovení diagnózy lékařem nepřesně a došlo by k usmrcení člověka, který mohl nadále žít. Myslím si tedy proto, že by bylo vhodné a účelné právní úpravu usmrcení na žádost mít v právním řádu zahrnutou ať v pozitivním či negativním slova smyslu. Stojí-li tedy Česká republika na demokratických základech, měla by se v případě většinové shody českého obyvatelstva pro uzákonění eutanazie menší část přizpůsobit. Ti, kteří jsou kategorickými odpůrci, by v případě legalizace usmrcení na žádost, pak vůbec nemuseli tento institut využívat. Mohli by využívat služeb paliativní medicíny. Tuto variantu rozeberu v následujícím odstavci.

Další možností je zcela určitě zkvalitnění paliativní péče v České republice. To by s sebou neslo větší financování hospiců, popřípadě výstavba nových, či opět zřízení specializovaného oddělení v nemocnici. Poté by bylo vhodné vyškolení specializovaných zdravotních sester či bratrů, kteří by mohli provádět i domácí paliativní péči. Mnoho pacientů si totiž na sklonku života nepřeje opustit svůj domov, přejí si zemřít právě ve svém prostředí. Vyškolení a nábor zdravotníků s sebou ale nese i jejich odpovídající platové ohodnocení. V současné době se potýkáme s nedostatkem zdravotnického personálu obecně, takže je velice žádoucí tomu přizpůsobit platové podmínky. Domácí paliativní péče by spočívala v tom, že by tento zdravotnický personál navštěvoval nemocné a umírající pacienty a poskytoval jim nejen lékařskou, ale také psychickou pomoc. Ta je v posledním stádiu života obzvláště důležitá. Promluvit si s pacientem, ale také s jeho rodinou či blízkými, aby odchod umírajícího člověka byl v dané situaci co možná nejpříjemnější a nejdůstojnější pro všechny zúčastněné. Věřím, že do tohoto programu by se mnoho lidí zapojilo jako dobrovolníci a umírajícím z vlastní vůle pomáhali, bez nároku na nějakou odměnu.

Poslední variantou, jež tedy nepřináší žádné řešení situace, ale je to jedna z možností, je nechat stav věci tak, jak je. Nezabývat se něčím, co tu nikdy nebylo a je nám známo jen

z velmi mála zahraničních států. Nepíchat do tohoto vosího hnízda a jen opatrně našlapovat okolo. Nechat poslance či senátory navrhnout zákon o důstojné smrti či jiný obsahující náměty na legalizaci eutanazie či asistované sebevraždy a podle programů daných politických stran a obsazení Parlamentu vyčkávat, zda někdy situace dojde až do toho bodu, že návrh zákona bude přijat a eutanazie si najde své místo v právním řádu.

Závěr

V úvodu své práce jsem nejprve musela objasnit a definovat, co to vlastně eutanazie je, popsat všechny její druhy a typy a odlišit od jiných institutů. Toto je velmi důležité, jelikož mnoho lidí považuje eutanazii jen za ukončení života nemocného, trpícího a umírajícího pacienta. Je však nutností rozlišovat od sebe různé druhy eutanazie. Nejdůležitější, a pro právní řád nejvíce odlišnou, je její diferenciaci na eutanazii aktivní a pasivní. Takové rozlišování eutanazie má vliv i na právní posouzení, potažmo na její trestnost a beztrestnost. Zde by smísení do jednoho nadřazeného pojmu „eutanazie“ mělo neblahé následky. Dále jsem popisovala, jak bylo umírání na žádost vnímáno v historii, antickou počínaje. To, že se toto téma objevuje již v tak rané historii lidstva, poukazuje na fakt, že eutanazie není nějakým módním výstřelkem dnešní doby.

Co ale bylo pro naše území důležité, byly první snahy o zakomponování usmrcení na žádost do právního řádu. Stalo se tak tzv. profesorskou osnovou. Její zpracování považuji za velmi kvalitní, jelikož byla vytvořena předními odborníky své doby. Jména jako Kallab, Miříčka, či Solnař jsou jistě známá každému právnímu teoretikovi. Právě ona odbornost a preciznost nezůstala nepovšimnuta a další osnova z ní z převážné míry čerpala. Poté snahy o začlenění eutanazie do právního řádu utichly, jelikož v popředí stály jiné hodnoty. Stát tehdy neměl jednotlivce ani ochranu jeho života, či práva na život na prvním místě. Dalším výraznějším počinem v této problematice pak byla až osnova trestního zákoníku z let 2004 - 2006. Šámal, jenž byl hlavním tvůrcem, pak jako první „rozhrábl žhavý popel“ a navrhl vnesení eutanazie do právního řádu. A tento popel se najednou začal sypat a objevilo se mnoho názorů na dané téma. Většinové mínění ale nepodporovalo Šámalovu snahu týkající se eutanazie. I přes nepřijetí a negativní názory odborníků, je velmi pozitivní, že se toto téma dostalo do všeobecného povědomí. V roce 2008 téma důstojné smrti s návrhem jejího uzákonění přednesla senátorka Domšová. Tento projekt pak vyvolal, jak je již u eutanazie zvykem, řadu reakcí, názorů a diskuzí. Návrh zákona pak byl označován jako „protiústavní“ a „nesmyslný“. Dále mu bylo vytýkáno mnoho nedostatků, co se obsahové stránky týče. I přesto, že vlna kritiky byla velká, návrh do slova a do písmene převzala skupina poslanců v čele s Jiřím Zlatuškou v roce 2016. Tento počín opravdu nechápu, jelikož při prostudování výtek k návrhu zákona z roku 2008 by se každý rozumný člověk, notabene zákonodárce, těchto nepřesností vyvaroval a opravil je. Navíc operovat v roce 2016 s pojmem „způsobilost k právním úkonům“ je poněkud zarážející. Nicméně jsou důležité postoje ostatních odborníků. V mé práci se u každého návrhu zákona objevují názory ze strany odborné

veřejnosti, aby si čtenář mohl utvořit objektivní a ucelený názor. I já sama, před psaním diplomové práce zcela přesvědčena, že bych nikdy nebyla pro legalizaci eutanazie, jsem musela uznat logiku a správnost některých vyřčených argumentů.

V následující části práce se věnuji možným variantám, jak by eutanazie mohla být, nebo snad je posuzována. Pro větší přehlednost jsem variace rozdělila do tří, respektive čtyř rovin – ústavní, trestní, zdravotní a občanská. Zejména u trestní odpovědnosti jsou pak trestní sazby pro případného pachatele, chcete-li dobrodince, poměrně vysoké.

Aby práce nebyla jen teoretický výklad, přidala jsem i jeden případ z praxe, a to rovnou ten nejvýznamnější. Případ britské občanky Diany Pretty s tématem eutanazie spojený, je dnes natolik diskutovaný, že je na něj i 15 let po jeho vydání poukazováno. Významné je také vyjádření Evropského soudu pro lidská práva k tomuto případu. Na začátku letošního roku na něj odkazoval i náš Ústavní soud.

Dále jsem se pokusila shrnout nejvíce se objevující argumenty pro a proti zlegalizování eutanazie. Autonomie člověka, právo rozhodovat o vlastním životě, právo na důstojnou smrt a ekonomické hledisko na straně jedné, obava ze zneužití, nepřesnosti lékařské diagnózy, riziko kluzkého svahu, etické a morální hodnoty na straně druhé. Je to široké spektrum názorů a je na každém z nás, aby se k některému z nich přiklonil. Jedná se o nejčastěji prezentované a opakující se postoje, hovoříme-li o eutanazii.

Poslední část své práce věnuji mému řešení nastalé situace. Z obsahu diplomové práce jasně vyplývá, že snahy o zavedení eutanazie do právního řádu tu byly již v minulosti, jsou tu i teď, tudíž je jisté, že se budou objevovat i nadále. Model typu návrh zákona – jeho projednání a kritika – smetení ze stolu nepovažuji za řešení hodné dnešní moderní demokratické společnosti, i když jsem si vědoma, že pokud nebude učiněn nějaký radikální krok, tento model bude bohužel nadále využíván. Předkládám proto možné návrhy, jak s nastalou situací pracovat. Variantu obecného referenda považuji za nejspravedlivější z důvodu možné participace všech občanů (samozřejmě všech těch, kteří se mohou vyjadřovat) na vyřešení dané situace. Nicméně se domnívám, že společnost není připravena na krok tohoto formátu. Troufale si dovolím tvrdit, že drtivá většina obyvatel České republiky má pouze vágní a povrchovou představu o této problematice. Je totiž specifická svým přesahem do mnoha odvětví a vyvolává silné emoce. Ty by ovšem při právním posuzování měly ustoupit racionálním argumentům. Je tedy třeba zahájit celorepublikovou debatu a vnést trochu světla do temnoty eutanazie. Mým dalším návrhem bylo zkvalitnění paliativní péče. To, že je toto řešení uváděno až na druhém místě, v žádném případě nesnižuje jeho důležitost.

Ba právě naopak drtivá většina odborné veřejnosti vyjadřující se k tématu eutanazie stává paliativní péči na první příčku. Hospicová péče je v naší republice poměrně neznámá, jelikož při slovu hospic si mnohdy vybavíme tzv. „LDNky“ (léčba dlouhodobě nemocných), které jsou společností vnímány spíše negativně. Tyto dvě instituce jsou však naprosto odlišné. V České republice jsou na tom hospice velmi špatně. Často musejí žít z příspěvků dárců či charitativních sbírek, jelikož stát jim dává minimum finančních prostředků. Toto by se mělo změnit především. Dostatek finanční podpory a dostatek kvalifikovaného personálu by zcela jistě mohly být prvním krůčkem ke zkvalitnění péče o nevléčitelně nemocné pacienty.

Mým cílem bylo přiblížit téma a vytvořit jednotný a ucelený přehled a vývoj eutanazie na našem území, názory na ni a sama zaujmout nějaké stanovisko k nastalé situaci. Kam se bude toto nelehké a diskutované téma posouvat dál, to ukáže čas. Doufám ale, že ten směr bude správný.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy:

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění zákona 63/1956 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1957.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 120/1962 Sb. účinnému ke dni 26. prosince 1962.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura:

- Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 2078/16.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, Sp. zn. Pl. ÚS 4/1994.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, ze dne 29. dubna 2002, *Case of Pretty v. The United Kingdom*, (4. sekce) stížnost č. 2346.

Monografie:

- BUŽGOVÁ, Radka. *Paliativní péče ve zdravotnických zařízeních: potřeby, hodnocení, kvalita života*. Praha: Grada Publishing, 2015. 168 s.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol. *Trestní právo a zdravotnictví*. Praha: Orac, 2004. 184 s.
- GLOGAR, Rudolf a kol. *Trestní zákon: komentář*. Praha: Orbis, 1958. 816 s.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Lékařská etika*. Praha: Galén, 1997. 183 s.

- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén, 2000. 191 s.
- KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské*. Praha: Melantrich a.s., 1935. 337 s.
- KEREČMAN, Peter. *Eutanázia, asistovaná samovražda: právne aspekty*. Bratislava: Olympia, 1998. 277 s.
- KOŘENEK, Josef. *Lékařská etika*. Praha: Triton, 2004. 234 s.
- KÚNG, Hans. *Dobrá smrt?* Praha: Vyšehrad, 2015. 120 s.
- MUNZAROVÁ, Marta. *Eutanazie nebo paliativní péče?* Praha: Grada Publishing, 2005. 108 s.
- NEZKUSIL, Jiří a kol. *Československé trestní právo*. Praha: Orbis, 1976. 336 s.
- NEZKUSIL, Jiří a kol. *Československé trestní právo: Svazek II. zvláštní část*. Praha: Orbis, 1968. 298 s.
- ONDOK, Josef. *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha: Triton, 2005. 216 s.
- PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář II. díl*. Praha: Linde, 1999. 1164 s.
- PTÁČEK, Radek, BARTŮNĚK, Petr a kol. *Eutanazie – pro a proti*. Praha: Grada Publishing, 2012. 256 s.
- ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života*. Praha: Vyšehrad, 1999. 112 s.
- SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva*. Praha: Marsa, 2009. 283 s.
- ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán. *Euthanasie víme, o čem mluvíme?* Praha: Hospicové občanské sdružení Cesta domů, 2006. 51 s.
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 66 s.

Články ve sbornících a časopisech:

- DRBOHLAVOVÁ, Ilona. Eutanazie z pohledu českého práva. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 4, s. 110-112.
- FENYK, Jaroslav. Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí. *Trestní právo*, 2006, roč. 11, č. 6, s. 4-17.

- FENYK, Jaroslav. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy. *Trestní právo*, 2004, roč. 9, č. 6, s. 4-13.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. Eutanazie v České republice. *Medica Revue*, 1996, roč. 3, č. 9, s. 30-31.
- JAHNSOVÁ, Alice, KUČA, Radan. Právní aspekty eutanazie. *Právní rozhledy*, 1997, roč. 5, č. 7, s. 356-360.
- JENÍK, Ivo. Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 17, s. 10-12.
- KALLAB, Jaroslav. Československý trestní zákoník. *Lidové noviny*, roč. 29, č. 257, 25. května 1921.
- KUŘE, Josef. Dobrá smrt. K filosofickému ujasnění pojmu eutanazie. *Filosofia*, 2007, roč. 62, č. 3, s. 223-234.
- MATOCHOVÁ, Soňa. Otázka eutanázie z pohledu judikatury evropského soudu pro lidská práva. *Zdravotnické právo v praxi*, 2016, roč. 4, č. 2, s. 24-28.
- MIŘIČKA, August. Osnova československého zákona trestního. *Právník*, 1922, roč. 61, s. 33-48.
- MIŘIČKA, August. Pokus nezpůsobilý a formy viny v osnově trestního zákona z r. 1937. *Právník*, 1937, roč. 76, s. 389-407.
- MIŘIČKA, August. Usmrcení na žádost a z útrpnosti podle osnovy trestního zákona. *Věstník Československé společnosti pro právo trestní*, 1929, roč. 5, č. 1, s. 1-14.
- Redakce [SOLNAŘ Vladimír]. Nová osnova čl. trestního zákona. *Právník*, 1937, roč. 76, s. 257-258.
- SOLNAŘ, Vladimír. Osnova trestního zákona. *Právník*, 1926, roč. 65, s. 241-251.
- SOUKUP, Ladislav. Trestní právo. In SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed.). *Antologie československé právní vědy v letech 1918-1939*. Praha: Linde, 2009, s. 347- 406.
- ŠÁMAL, Pavel. Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku. In FENYK, Jaroslav (ed.). *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 128-139.
- VÁCHA, Marek. Eutanazie-cesta špatným směrem. *Nové město*, 2007, roč. 26, č. 9, s. 5.
- VÁCHA, Marek. Lze ještě „zkrotit“ eutanázii? *Katolický týdeník*, 2017, roč. 28, č. 39, s. 8.

- VLČKOVÁ, Klára. Eutanazie. *Bolest*, 2004, roč. 17, č. 2, s. 57-63.
- VOZÁR, Jozef. Pojem eutanázia. *Právnik*, 1996, roč. 135, č. 3, s. 221-222.

Internetové stránky:

- CIKRT, Tomáš. *Poslanec ANO Zlatuška chce navrhnout uzákonění eutanazie. Zatím se zdá, že podporu nezíská.* [online]. zdravotnickýdenik.cz, 21. května 2016 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.zdravotnickýdenik.cz/2016/05/poslanec-ano-zlatuska-chce-navrhnout-eutanazii-zatim-se-zda-ze-podporu-neziska/>>.
- ČERNÝ, David. *Stanovisko k návrhu zákona o důstojné smrti.* [online]. zdravotnickepravo.cz, 6. června 2013 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/stanovisko-k-navrhu-zakona-o-dustojne-smrti/>>.
- DOMŠOVÁ, Václava. *Zákon o důstojné smrti - senátní návrh.* [online]. senat.cz, 14. Července 2008 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47525&id_var=4369>.
- *Eutanazie se vrací, senátorka navrhuje „důstojnou smrt“* [online]. tyden.cz, 20. července 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/eutanazie-se-vraci-senatorka-navrhuje-dustojnou-smrt_71497.html>.
- FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb.* [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 16. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.
- KRÁSA, Václav. *At' si každý zabije svou maminku a svého tatínka sám.* [online]. blog.aktualne.cz, 22. července 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://blog.aktualne.cz/blogy/vaclav-krasa.php?itemid=4062>>.
- KREJČÍKOVÁ, Helena. *Je návrh zákona o důstojné smrti důstojný?* [online]. zdravotnickepravo.info, 6. června 2016, [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zdravotnickepravo.info/je-navrh-zakona-o-dustojne-smrti-dustojny/>>.
- NĚMCOVÁ, Barbora. *Eutanazie v Česku zůstává nelegální, Senát změny zamítl.* [online]. zpravy.idnes.cz, 8. září 2008 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <https://zpravy.idnes.cz/eutanazie-v-cesku-zustava-nelegalni-senat-zmeny-zamitl-pi8-/domaci.aspx?c=A080918_190510_domaci_lf>.

- PEČINKA, Martin. *Právní aspekty aktivní eutanazie. Mám povinnost žít?* [online]. jinepravo.blogspot.cz, 25. února 201 [cit. 16. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/02/martin-pecinka-pravni-aspekty-aktivni.html>>.
- ZLATUŠKA, Jiří. *Poslanecký návrh zákona o důstojné smrti.*[online]. psp.cz, 26. května 2016 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/doc/00/12/68/00126841.pdf>>.
- SKOUPÁ, Adéla. *Eutanazie se v Česku vrací do hry. O důstojnou smrt by se žádalo s ověřeným podpisem a v předstihu.* [online]. zpravy.aktualne.cz, 3. června 2013 [cit. 12. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/legalizace-eutanazie-se-v-cesku-vraci-do-hry-zakladem-ma-byt/r~d157f03a28e611e682470025900fea04/?redirected=1476723042>>.
- Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory, Etický kodex České lékařské komory. [online]. lkcr.cz, 22. června 2007, [cit. 17. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.lkcr.cz/stavovske-predpisy-clk-212.html>>
- SUM, Tomáš. *Eutanázie v právním řádu ČR.* [online]. Epravo.cz, 20. října 2004 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>>.
- ŠUSTEK, Petr. *Euthanasie: Pro a proti.* [online]. eutanazie-dobrasmrt.bluefile.cz, 3. března 2008, [cit. 17. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://eutanazie-dobrasmrt.bluefile.cz/?akce=media&id=305>>.
- VANTUCH, Pavel. *Návrh nového trestního zákoníku.* [online]. Pravniradce.ihned.cz, 25. dubna 2015 [cit. 8. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://pravniradce.ihned.cz/c1-16021900-navrh-noveho-trestniho-zakoniku>>.

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je problematika eutanazie v historicko-právních souvislostech, její vývoj od doby první republiky po současnou právní úpravu. Je tu přiblíženo široké spektrum pohledů na uzákonění eutanazie. Dále jsou v práci zahrnuty názory předních českých odborníků na tuto problematiku (Miříčka, Munzarová, Haškovcová, atd.) a návrhy zákonů zmírňující trestnost eutanazie až do současnosti. Práce přináší i návrhy a možná řešení na současný stav právní (ne)úpravy eutanazie v České republice.

Klíčová slova

eutanazie, asistovaná sebevražda, důstojná smrt, paliativní péče, legalizace

Abstract

This diploma thesis focuses on the issue of euthanasia in historical-legal context and its development since establishment of Czechoslovakia as the first republic until present-day legislation amendments. It takes a wide range of views on enactment of euthanasia into account and includes opinions of prominent Czech experts (Miříčka, Munzarová, Haškovcová, etc.) on this subject as well as bills attenuating perception of euthanasia as a criminal act projected on a time line up to the present. The thesis also contains suggestions and possible solutions to current situation of legislative changes related to euthanasia within the Czech Republic.

Keywords

euthanasia, assisted suicide, good death, palliative care, legalization

